СКРИТИ ИСТИНИ
ЗА ВТОРАТА СВЕТОВНА ВОЙНА

МАРК
СОЛОНИН

Прозорец
2019

ТРИТЕ ПЛАНА НА ДРУГАРЯ СТАЛИН

Има един безспорен факт. Нападението на разсъмване на 22 юни 1941 г. на Хитлер над Съветския съюз за другаря Сталин е страшна изненада. Той не вярва във възможността събитията да се развият по този начин. Дори на 21 вечерта, когато от командването на крайграничните военни окръзи в Москва долитат шифрограми, че германците премахват бодливата тел по границата и във въздуха се носи боботенето на танкови двигатели, когато най-малко трима войници на Вермахта са преплували граничната река Буг в опит да предупредят родината на трудещите се от целия свят, дори тогава другарят Сталин се усъмнява в достоверността на тези съобщения. А и на 22 юни сутринта са му необходими няколко часа, за да осъзнае най-после реалността.

Съветското радио предава бодра неделна музика и обобщени сведения за селскостопанските работи, докато радиостанциите в целия свят излъчват изявленията на Хитлер и Рибентроп. Министърът на външните работи на фашистка Италия до обяд се опитва да открие съветския посланик, за да му връчи официалната нота за обявяване на война – в неделя, 22 юни, съветският дипломат, моля ви се, почивал на плажа. Дипломатическият представител на Обединеното кралство Багли (по това време английският посланик Стафорд Крипс вече де факто е изпроводен от Москва) до 12 часа на 22 юни не може да се дореди за среща с Молотов, а заместникът на народния комисар на външните работи Вишински високомерно отказва да обсъжда въпроси за оказване помощ на Съветския съюз от страна на Великобритания, като се позовава на липса на ръководни указания.

Нападението на Германия изумява обитателите на кремълските кабинети, зашеметява ги и ги поставя в състояние на шок. Това е безспорен факт.

Има и още един факт или казано по-точно, голяма група

от факти. През май – юни 1941 г. Въоръжените сили на Съветския съюз са в състояние на скрито стратегическо развръщане. Всички елементи на това стратегическо развръщане (мобилизиране на запасни, стратегическо прегрупиране и съсредоточаване на войски, оперативно развръщане на групировки) са осъществявани в режим на най-строга секретност, каквато не е имало дори по свръхтвърдите сталински мерки.

Войските от западните военни окръзи се придвижват към границата нощем, а денем се укриват в гори; съединенията от вътрешните военни окръзи се прехвърлят на запад в закрити вагони, като мястото на разтоварване (а да не говорим за целта на прегрупирането и бойната задача) не се знае дори и от командирите на съединения. Запасните са викани с лични повиквателни като за „учебен сбор". Правителството на СССР до последната минута няма претенции към Германия, свързани с концентрацията на нейни войски край границата. Нещо повече, официалният рупор на съветското ръководство – ТАСС – на 14 юни разпространява умиротворяващо изявление: „Не се предвижда война между СССР и Германия, страните строго спазват условията на Договора за ненападение: слуховете за наближаваща война *„са нескопосано нагласена пропаганда на враждебни на СССР и Германия сили"*.

През юни 1941 г. Съветският съюз се подготвя за широкомащабни военни действия, но едновременно по всички възможни начини се старае да скрие провеждащата се подготовка. Това е безспорен факт.

Пред историците възниква задачата да свържат тези два факта в обща картина, да им дадат вътрешно непротиворечива интерпретация. Или с други думи, предстои да се изясни един-единствен въпрос: ако Сталин не е очаквал германско нахлуване, каква е била необходимостта хиляди военни ешелони да пътуват към границата, а на базата на крайграничните военни окръзи да бъдат развърнати управления на фронтове и на 19 юни – два дни преди нападението, което Сталин не е очаквал, фронтовите управления по заповед от Москва да започнат изнасяне към полевите командни пунктове?

Разгърнат отговор на този въпрос преди години дава Виктор Суворов. Той допуска (и го обосновава с достъпните съветски публикации, с които разполага, че Сталин се е готвел за война. Готвел се е непрекъснато) още от първия ден на властта си. Колективизацията, индустриализацията, Големият терор са различни плоскости от многостранната дейност на другаря Сталин за превръщането на Страната на Съветите в огромен военен лагер и за разделянето на строителите на комунизма на две категории": „работна сила" и „пушечно месо". През август 1939 г. Сталин взема окончателното решение да се подкрепи Хитлер. Да се подкрепи така, както въжето крепи обесения. Сталин помага на Хитлер да започне войната срещу коалицията от западни държави (Англия, Франция и техните съюзници), за да може тази изтребителна война да разори Европа, върху чиито пепелища войските на Сталин предстои да преминат в триумфален марш. През юни 1941 г. подготовката за този марш е прекъсната неочаквано от нахлуването на Вермахта.

По-нататък хипотезата на Суворов демонстрира основния признак на истинска научна теория: всички нови факти и документи в рамките на неговата концепция се подреждат като патрони в пълнител. Точно и ясно, като не само че не разрушават конструкцията, а подсилват нейната „смъртоносна мощ". Стотици документи и факти, които потвърждават хипотезата на Суворов, привеждат руските историци П. Бобилев, Т. Бушуева, В. Данилов, В. Кисельов, М. Мелтюхов, В. Невежин, И. Павлова, М. Солонин, Ю. Фелщински. Това не е и пълният списък на учените, които я издигат от „хипотеза" в ранг на научно установена истина (въпреки модерната сега политическа коректност смятам, че истината все пак съществува и задачата на историческата наука е именно да я търси, а не единствено да „пише текстове").

От друга страна, след излизането на „Ледоразбивачът" алтернативни концепции няма в нито една друга книга, в нито една статия. Никой не се и опитва да даде друго обяснение, друга интерпретация на двата фундаментални факта, които вече изтъкнах. Затова пък е налице нарастващ с всеки изминал ден поток от критика към Суворов.

Информационното поле е запълнено и препълнено от дивашки шумове, врява, крясъци, подигравателно хихикане. Огромни площи от карелските гори са прахосани за издаване на пасквилни книжчици, в които с ритуални подвиквания се повтаря станалият вече стандартен набор от „претенции". Личността на Суворов е изгризана отвсякъде и като „две по две, равно на четири, е доказано", че той е много лош човек. До безкрайност се повтарят претенциите по повод на грешки в производствените индекси на продукцията на Харковския локомотивен (тоест танков) завод или в неточно посочения диаметър на лявата задна танкова опорна ролка.

Според дълбоко вярната бележка на Д. Хмелницки производителите на „антисуворовска" макулатура *„е дори безсмислено да се упрекват в недобросъвестност – авторите ѝ изключително добросъвестно изпълняват задачата, която изключва добросъвестен научен подход. Нито по форма, нито по същество тези съчинения не могат да се причислят към научноисторическата литература. Това са съчинения, които консолидират идеологическа общност"*. Поради пълна безпросветност някои критици се ограничават само до повтаряне на мантрата: „Суворов лъже с всяка своя дума". Върху „посветените", тоест върху членовете на сектата на „войнстващите антирезунисти"[1], тези крясъци имат магическо въздействие, аналогично на шамански ритуали.

„Не се нуждая от критика, нуждая се от версия". Тази фраза, изписана в един от безбройните интернет форуми от анонимен посетител, пределно ясно описва създалата се към 2008 г. историографска ситуация. Версия, алтернативна хипотеза-теория на Суворов продължава да няма. Особено забележително е гробовното мълчание на авторитетите в руската „историческа наука". Веднага бързам да уточня – под „мълчание" разбирам липсата на версия, липсата на логична, свързана, опираща се на факти интерпретация на действията на Сталин през 1939 – 1941 г. Претъпкано е от шумотевица, подвиквания и призиви „да се спре пренаписването на исто-

[1] Истинското име на Виктор Суворов е Владимир Резун. – Бел. пр.

рията“. Някои изказвания на руски академици карат най-добрите родни хумористи да умират от завист.

Например на страниците на вестник „Червена звезда“ (ако някой е забравил, това е официалният печатен орган на Министерството на отбраната на Руската федерация) се проявява другарят Олег Ржешевски, който казва следното: *„Отхвърлена като несъстоятелна от повечето руски и западни историци, тази версия* (версията на В. Суворов – М. С.) *въпреки това покълна на родна почва преди всичко защото в средствата за масово осведомяване фактически не се допуска да ѝ бъдат противопоставени достоверни документи и факти“*[1].

Ето какво било – не се допускал завеждащият секцията по история на войните и геополитика в Института по обща история на Руската академия на науките, президент на Асоциацията на историците за Втората световна война, доктор на историческите науки професор Ржешевски до редакциите и издателствата. Нямало как маститият учен да демонстрира пред публиката „достоверните документи и факти, с които разполага“. Аз, „историкът любител от Самара“, мога да го направя, а на президента и професор му запушвали устата. Страшна работа. Пак „англичанката върши мръсотии“[2].

Не само другарят Ржешевски е с вързани ръце и крака. Само в Москва златоглавата, в столичната секция на Академията на военните науки, има 257 доктори и 436 кандидати на науките. И това е само в Москва. По статут докторската дисертация трябва да представлява „фундаментално изследване, формиращо ново направление в науката“. Значи, 257 научни открития! Способни учени на цели стада вървят към проникване в истината. Да, но освен доктори на военните науки по руските ниви, обилно оросени с нефтодолари, пасат несравнимо по-многобройни стада от доктори на историческите науки. Пръкнаха се и социологически, и политологически доктори...

---

[1] Красная Звезда, 2001, 10 апреля.

[2] „Англичанка гадит“ – изразът е използван в Русия, когато страната се е сблъсквала с тайните кроежи на Великобритания. Тези думи се приписват на Александър Суворов. Въпреки че може да са се появили и по-късно – при кралица Виктория, която управлява от 1837 г. – Бел. пр.

Оглушителното мълчание на официалната военноисторическа наука не е просто „знак на съгласие“ с хипотезата на Суворов. То е белият чаршаф на капитулацията, висящ от първазите на генералските вили. След като имат на разположение всички архиви на Русия, след като разполагат с армия щатни подчинени, платени за сметка на данъкоплатците, те така и не успяват за толкова години да предоставят „пред града и пред света“[1] нито един документ, който да потвърждава миролюбивите стремежи на Сталин.

* * *

Ако научната дискусия за общата насоченост на военнополитическите планове на Сталин може да се смята за приключена, **въпросът за планираните срокове за начало на нахлуването в Европа продължава да остава открит**. И това не е за учудване – официалната съветска/руска „историческа наука“ е положила максимални усилия за укриване и изопачаване на информацията по този проблем. Нека да не забравяме, че разкриването на конкретните планове и срокове по принцип не е възможно без достъп до архива с документи на висшето военнополитическо ръководство на СССР, който и до ден-днешен е крайно недостъпен за всеки независим изследовател.

Както ще бъде обяснено по-нататък, тези планове три пъти са променяни и причудливото преплитане на откъслечната информация за трите твърде различни по замисъл плана на Сталин поставя пред историците изключително сложна задача. Единственото, което би могло да се каже напълно определено, е, че в рамките на съществуващата база от източници няма как да бъде решена тази задача. Ако нещо е възможно, то е само да се формулират редица хипотези, които да бъдат потвърдени или опровергани от следващо поколение историци. Тези, които смятат, че обсъждането на недоказуеми хипотези е безполезно прахос-

[1] Urbi et Orbi (рождественско послание и благословия на папата). – Бел. пр.

ване на време, няма смисъл да продължават да четат настоящата книга. Всички останали ги моля да се примирят с присъствието в текста на огорчаващи и мен думи паразити: „възможно е“, „по-скоро“, „вероятно“, „не е изключено“, „може да се допусне“...

Първият план на Сталин е пределно прост и логичен. Известните днес текстове – по-специално публикуваният от френската агенция „Хавас“ на 28 ноември 1939 г. „доклад на Сталин от 19 август 1939 г.“; публикуваният от Т. Бушуева запис на този „доклад“, открит от нея в Специалния архив (хранилище на трофейни документи); публикуваният от М. Шаули отчет на група чехословашки комунисти за инструкциите, получени от тях през октомври 1939 г. в Москва от ръководството на НКИД на СССР[1], като че ли напълно съответстват на намеренията на Сталин като образец от 1939 г., въпреки че проблемът с автентичността на текстовете все още чака своето разрешаване.

План № 1 е опит за осъществяване на древнокитайската притча за мъдрата маймуна, наблюдаваща от планината схватката между два тигъра. *„В резултат на своето скудоумие Хитлер ни даде възможността да изградим база срещу самия него... От гледна точка на икономиката Хитлер е зависим само от нас и ние ще насочим икономиката му така, че да доведем воюващите страни до революция. Продължителната война ще предизвика революция в Германия и във Франция... Войната ще обезсили Европа, която ще се превърне в лесна плячка за нас. Народите ще приемат всеки режим, който ще дойде след войната...“* Ако се замени ритуалната в разговор между „другари комунисти“ дума „революция“ с по-подхождащите на ситуацията думи „разруха, хаос и анархия“, простият, като всичко гениално, план на Сталин ще се появи пред нас в цялата си хубост.

През есента на 1939 г. за установяване на конкретни срокове за нахлуване в Европа не би могло да става и дума: войната току-що е пламнала, до пълното разоряване и изтощаване на противоборстващите страни е все още много далеч.

[1] Правда Виктора Суворова. Новые доказательства. Москва, 2008.

На този етап именно Германия изглежда на Сталин слабата страна в конфликта, на която той оказва разнообразна политическа, психологическа и икономическа помощ, за да не спре войната в самото ѝ начало заради разгром на Германия. Във връзка с това трябва да се отбележи един забележим момент. В споменатия по-горе отчет на чехословашките комунисти е дадена следната фраза на А. Александров (завеждащ Централноевропейския отдел на НКИД): *„... ние не можем да си позволим Германия да загуби"*. Тази фраза има дълга и напълно достоверна история.

Произнася я самият Сталин в късната вечер на 23 август 1939 г. по време на разговор с Рибентроп. На 18 октомври 1939 г. Рибентроп решава да я използва в публична реч и като лоялен партньор на Сталин предварително изпраща текста в Москва за съгласуване. Във версията на Рибентроп думите на Сталин звучат така: *„Съветският съюз е заинтересуван Германия, която е негова съседка, да бъде силна, а в случай на премерване на силите между Германия и западните демокрации интересите на СССР и Германия, разбира се, ще съвпадат. Съветският съюз никога няма да пожелае да види Германия изпаднала в сложна ситуация"*[1]. Другарят Сталин с разбиране се отнася към желанието на Рибентроп публично да сплаши омразните англо-френски плутократи и моли само леко да се смекчи формулировката. В съгласувания вариант думите на Сталин звучат така: *„Съветският съюз е заинтересуван от съществуването на силна Германия. Затова Съветският съюз не може да одобри действията на западните държави, създаващи условия за отслабване на Германия и поставящи я в тежко положение"*[2]. Тази преписка е публикувана преди повече от шейсет години от Държавния департамент на САЩ – в знаменития сборник от трофейни документи на германското Министерство на външните работи „Nazi – Soviet Relations", и историците изобщо не се съмняват в нейната истинност.

[1] СССР – Германия: 1939 – 1941 гг.: Сборник документов. Вильнюс. Т. 2, 1989, с. 18.
[2] Пак там, с. 20.

Нещата (тоест антизападната насоченост на сталинската политика) не се ограничават само до думи. На 17 септември 1939 г. Червената армия нахлува в Полша и окупира малко повече от половината от територията ѝ – действие, което формално поставя СССР на ръба на война с Великобритания, дала на Полша прословутите „гаранции" за неприкосновеност на територията ѝ. Следват нападение над Финландия – традиционен съюзник на западните демокрации, изключване на Съветския съюз от Лигата на нациите и вече не формално-юридическа, а напълно реална перспектива за влизане на Съветския съюз в европейска война като противник на англо-френския блок.

Удивителен документ (удивителен не със съдържанието си, а с това, че не е бил унищожен навреме) е запазен в недрата на Руския държавен военен архив. На 5 март 1940 г. заместник-началникът на специалния отдел на Главното управление за държавна сигурност на НКВД на СССР майор Осетров пише докладна записка до народния комисар на отбраната Ворошилов: *„На 31 януари командващият на войските на Сибирския военен окръг командарм 2-ри ранг Калинин изнесе в Дома на Червената армия на окръга доклад за международното положение... Калинин заяви, че през пролетта на 1940 г. е неизбежна голяма война, в която от едната страна ще бъде СССР в блок с Германия, Япония и Италия срещу англо-френския блок... Военните действия с Англия, Франция и съюзниците им ще бъдат продължителни..."*[1].

В последните редове от докладната записка заместникът на главния „чекист" на СССР прави във висша степен странни изводи: *„Много командири смятат изказването на другаря Калинин за объркващо, а осветляването на международната обстановка в такъв вид – за политически вредно"*. Как всъщност трябва да се разбират неопределеността и предпазливостта в тази оценка? Откога „чекистите" са започнали да се крият зад „мненията на много

[1] Российский Государственный Военный Архив (РГВА), ф. 4, оп. 19, д. 70, л. 18 – 19.

командири"? И това след като НКВД успешно е изпозатворил и изпозастрелял много хиляди командири от Червената армия?

Може да се допусне, че на 5 март 1940 г. и самият другар Осетров все още не е знаел как трябва да се „осветлява международната обстановка", с кого и срещу кого ще воюва Съветският съюз, но за всеки случай решава да осведоми Ворошилов, за да свали всяка отговорност от себе си. Ако се съди по последиците – на 4 юни 1940 г. С. Калинин получава звание „генерал-лейтенант" и продължава благополучно да командва военния си окръг, – докладът с откровените заявления за „неизбежността на войната срещу англо-френския блок", а и в съюз с хитлеристка Германия и фашистка Италия, изобщо не е бил оценен като злобна клевета върху неизменно миролюбивата външна политика на СССР.

За война срещу Англия и съюзниците ѝ не само се говори в Дома на Червената армия на окръга. За нея настойчиво се готвят. Редица историци на авиацията (В. Белокон, А. Степанов) обръщат внимание върху явната „антианглийска" насоченост в развитието на съветските ВВС на границата между 30-те и 40-те години. Сталин вече има в серийно производство и на въоръжение в строевите части бомбардировач ДБ-3ф, който е в състояние с бомбен товар от 1 тон да прелети 3300 километра (най-добрият в това отношение германски бомбардировач Не-111 е с бойна далечина на полета не повече от 2700 километра). Той обаче през януари 1939 г. поставя пред конструкторите задачата да се създаде бомбардировач с далечина на полета 5000 километра. В съответствия с тези изисквания е разработен и пуснат в серийно производство от Воронежкия авиозавод № 18 двумоторен бомбардировач ДБ-240 (Ер-2). Къде и на какви далечини е предстояло да летят „сталинските соколи" с бомбардировачи с огромен обсег на действие? От Минск до Берлин са 1000, от Минск до Хамбург – 1200, от Киев до Мюнхен – 1400, от Владивосток до Токио – 1200 километра. Далечината на полета на серийния ДБ-3ф е напълно достатъчна за бомбардиране на посочените цели. Но пък за удар по Британските острови наистина е необходим бомбардировач със значително по-голяма далечина

на полета (от Минск до Лондон са 1900, а до Манчестър – 2000 километра).

Най-фантастичният проект е „изделие ПБ-4“ – далечен, с четири двигателя и при това пикиращ (!!!) бомбардировач. Това невероятно (никога и от никого неосъществявано в реално изпълнение) съчетание на параметри е обусловено от поставената задача. Самолетът е предназначен за борба с големи надводни кораби, които трябва да поразява със свръхтежка бомба, достигаща при пикиране скорост, която да ѝ позволи да пробие брониранатa палуба на линеен кораб. Моделът ПБ-4 е разработван в конструкторски бюра на НКВД от затворнически тип, в които Берия грижливо събира цвета на съветската инженерна мисъл: Бартини, Глушко, Егер, Корольов, Мясишчев, Петляков, Стечкин, Туполев, Чаромски... Според спомените на Егер при разработването на ПБ-4 като типови обекти на бомбомятане са разглеждани английският линеен кораб „Нелсън“ и базата на Кралските военноморски сили в Скапа Флоу. Въпреки че създаването на самолет с подобни параметри надхвърля възможностите на авиационната техника от онази епоха, работата над проекта ПБ-4 продължава до края на 1939 г.

В разговори как „под ръководството на Комунистическата партия в навечерието на войната се създаваше мощна отбранителна промишленост“ непременно ще си спомнят и ще назоват танковете Т-34 и КВ, реактивните минохвъргачки „Катюша“, щурмовия самолет Ил-2. Прието е обаче да се забравя грандиозната програма за изграждане на военноморски флот. В списъка на военната техника, оборудването и въоръженията, купени през 1939 – 1940 г. от Германия, едва ли не половината са многобройни образци на корабна (включително специални устойчиви на корозия оръдия за подводници) и брегова артилерия, минно и торпедно въоръжение, хидроакустични прибори, палубни разузнавателни самолети и катапулти, свързани с излитането им, гребни и турбинни валове, корабни дизелови двигатели, корабна бронева стомана, а като капак и новичкият крайцер „Лютцов“, достроен по-късно в Ленинград.

От 25 милиарда рубли, предназначени през 1940 г. за пла-

на за поръчки на въоръжение и бойна техника, почти една четвърт (5.8 милиарда) са за Народния комисариат на ВМФ[1]. Към началото на Втората световна война на въоръжение във ВМС на великата морска държава Великобритания има 58 подводници, на Германия – 57, на Италия – 68, на Япония – 63. Огромната континентална страна СССР има на въоръжение (наистина не към септември 1939, а към юни 1941 г.) 267 подводници. Двеста шейсет и седем! Следва въпросът: морска блокада на коя страна е трябвало да осъществява този огромен подводен флот?

В „Записка на командващия на ВВС на Черноморския флот по плана за операции на ВВС на ЧФ" (не по-рано от 27 март 1940 г.) четем: *„Вероятен противник: Англия, Франция, Румъния, Турция. Задачи на ВВС: нанасяне на удари по кораби във водите на Мраморно море, Босфорския пролив, поставяне на минни заграждения в Босфора..."*[2].

Доклад на командващия на ВВС на ЧФ до Главния морски щаб за плана за развитие на авиацията на Черноморския флот за 1940 – 1941 г. предполага следното развитие на събитията: *„...Задачи на авиацията по театрите на военните действия:*

1. Черно море. Нанасяне на мощни бомбени удари по базите Констанца, Измаил, Варна...

2. Егейско море: Солун, Измир...

3. Средиземно море: Александрия, Хайфа, Суецки канал, о. Малта, Бриндизи... Със систематични удари по Суецкия канал да се лишат Англия и средиземноморските държави от възможността за нормална експлоатация на тази комуникация"[3].

През пролетните месеци на 1940 г. Главно управление на ВВС на РККА подготвя документ от деветнайсет страници: „Описание на маршрутите из Индия № 1 (превалите Баро-

[1] Государственный архив Российской Федерации (ГАРФ), ф. Р-8418, оп. 34, д. 2, л. 41.

[2] Российский Государственный Архив Военно-Морского Флота (РГА ВМФ), ф. Р-1877, оп. 1, д. 195, л. 1.

[3] Пак там, д. 150, л. 2.

чил, Читрал) и № 4 (превалите Килио, Гилхит, Шринагар)"[1].

На трийсет и четири страници е съставен „Списък на военнопромишлени обекти" на Турция, Иран, Афганистан, Ирак, Сирия, Палестина, Египет и Индия[2]. Почти всички изброени страни са колонии или съюзници на Великобритания.

На 11 май 1940 г. дивизионен комисар Шабалин изпраща докладна записка до Мехлис – началник на Главно политическо управление на Червената армия, в която с голяма тревога пише за *„необходимостта от щателен преглед на организацията на частите и съединенията от Червената армия с оглед готовността им да водят война на Близкоизточния театър на бойни действия"*[3].

Цялата тази „маниловщина", сладките сънища за „превалите Килио, Гилхит, Шринагар" по пътя към Индийския океан и за освободителен поход към Йерусалим са направени на пух и прах през май 1940 г. Франция и нейните съюзници са разгромени за един месец. Английският експедиционен корпус едва успява да си плюе на петите, след като оставя в крайбрежния пясък на Дюнкерк планини от тежко въоръжение. Новороденият Вермахт с главоломна бързина се превръща в най-мощната армия в света. Голяма част от континентална Западна Европа се оказва под контрола на Хитлер. Тази зашеметяваща реалност кара Сталин спешно да промени стратегическия си план за водене на война.

Съвсем неотдавна (на 17 април 1940 г.), по-малко от месец, преди да започне германското настъпление на запад, Сталин говори пред съвещание на висшия команден състав на Червената армия. Той изразява притеснението си от пасивността на биещите се вяло империалисти: *„Че воюват, воюват, но войната е някак си слаба, война ли водят, или играят на карти. Да не би да вземат и да се помирят, което не е изключено"*. След два месеца германските войски преминават в параден марш под Триумфалната арка в Париж и пред крайно мъдрата маймуна проблясва перспективата да

[1] РГВА, ф. 29, оп. 56, д. 89, л. 1 – 19.
[2] Пак там, д. 92, л. 1 – 34.
[3] Пак там, ф. 9, оп. 29, д. 549, л. 378.

се окаже сама срещу разярения тигър, опитал вкуса на кръвта. Но се разминава. През лятото на 1940 г. Хитлер за първи (но все още не и за последен) път помага на Сталин да се отърве от крайно неблагоприятно положение.

Вместо навреме да спре и ако се изразим с циничния език на борсовите спекуланти, „да фиксира печалба", Хитлер решава да доутрепе непокорната Англия. И тук той удря на камък. На 22 юни (да, странни шегички си прави понякога Историята) 1940 г. съветският посланик Иван Майски докладва от Лондон в Москва: *„Вече може с пълна определеност да се каже, че решението на британското правителство, независимо от капитулацията на Франция, да продължава войната намира все по-голяма поддръжка сред населението... Голяма роля за това имат речите на Чърчил. Паника няма. Обратно, разраства се вълната на упоритя, хладен британски бяс и на решимостта за съпротива докрай...".*

През август 1940 г. започва голямомащабно въздушно настъпление срещу Британските острови. Въпреки значителното числено превъзходство на Луфтвафе обаче, блицкриг в небето над Англия няма. Няма успех и опитът да се задуши Англия с морска блокада, независимо че немските подводничари постигат огромни успехи, като пращат на дъното всеки месец по 300 000 бруто регистър тона морски съдове. Войната, която през юни 1940 г. изглежда приключена, се разгаря с нова сила, като се разпростира върху огромна територия от крайбрежието на Северна Норвегия до пустините на Северна Африка. Другарят Сталин успява да въздъхне с облекчение и да пристъпи към разработването на План № 2.

План № 2 е за война с Германия. Не заедно с Германия, а срещу Германия.

За разлика от План № 1, за чието съдържание можем само да се досещаме по отделни трошици информация, План № 2 е известен в подробности. През първата половина на 90-те години на XX век са разсекретени и публикувани в редица сборници (например в известния двутомен „Россия – XX век. Документы. 1941 год". Москва. Международный фонд „Демократия", 1998) следните документи:

– Докладна записка на народния комисар на отбраната на СССР и на началника на Генералния щаб на Червената армия до ЦК на ВКП (б), Сталин и Молотов „За основите на стратегическото развръщане на Въоръжените сили на СССР на запад и на изток“ (без номер, не по-късно от 16 август 1940 г.)[1].

– Документ с аналогично наименование, но вече с номер 103202 и точна дата на подписването му 18 септември 1940 г.[2]

– Докладна записка на народния комисар на отбраната на СССР и на началника на Генералния щаб на Червената армия до ЦК на ВКП (б), Сталин и Молотов № 103313 (документът започва с думите: *„Докладвам за Ваше утвърждаване основните изводи от Вашите указания, дадени на 5 октомври 1940 г. при разглеждането на Плана за стратегическо развръщане на Въоръжените сили на СССР за 1941 г.“*, поради което той обикновено е наричан „уточнен октомврийски план за стратегическо развръщане“)[3].

– Докладна записка на началника на щаба на Киевския специален военен окръг за решението на Военния съвет на Югозападния фронт по плана за развръщане за 1940 г. (без номер, не по-късно от декември 1940 г.)[4]

– Докладна записка на народния комисар на отбраната на СССР и на началника на Генералния щаб на Червената армия до ЦК на ВКП (б), Сталин и Молотов „Уточнен план за стратегическо развръщане на Въоръжените сили на СССР на запад и на изток (без номер, от 11 март 1940 г.)[5].

– Директива на народния комисар на отбраната на СССР и на началника на Генералния щаб на Червената армия до командващия на войските на Западния специален военен окръг за разработването на план за оперативно развръщане войските на окръга (без номер, април 1941 г.)[6].

– Съображения по плана за стратегическо развръщане на

---

[1] Центральный архив Министерства обороны Российской Федерации (ЦАМО РФ), ф. 16, оп. 2951, д. 239, л. 1 – 37.

[2] Пак там, л. 197 – 244.

[3] Пак там, д. 242, л. 84 – 90.

[4] Пак там, д. 239, л. 245 – 247.

[5] Пак там, д. 241, л. 1 – 16.

[6] Пак там, д. 237, л. 48 – 64.

Въоръжените сили на Съветския съюз в случай на война с Германия и нейните съюзници (без номер, не по-рано от 15 май 1941 г.[1]).

Към документите, описващи оперативните планове на съветското командване, трябва да се отнесат и материалите от януарските (1941 г.) оперативно-стратегически игри, проведени от висшия команден състав на РККА[2]. Към този извод ни навежда не само простата житейска логика, но и публикуваната едва през 1992 г. статия на маршал Александър Василевски (като заместник-началник на Оперативното управление на Генералния щаб участва в разработването на всички посочени по-горе оперативни планове), който сочи пряко, че *„през януари 1941 г., когато близостта на войната се усещаше напълно отчетливо, основните моменти от оперативния план бяха проверени чрез стратегическа военна игра с участието на висшия команден състав на въоръжените сили"*[3].

Както и да се погледне, информация за размишление има предостатъчно. На разположение на историците са пет варианта на общ план за стратегическо развръщане на Червената армия и материали за оперативните планове на двата най-важни фронта: Югозападен и Западен. В рамките на тази статия следва да се отбележат само няколко ключови момента.

Първо, оперативен план за Голяма война съществува. Странно е, че това трябва да се подчертава, но някои пропагандатори в своето „усърдие извън разума" стигат и до твърдението, че „наивният и доверчив" Сталин е заменил разработването на военнооперативни планове с любовното разглеждане подписа на Рибентроп под прословутия „Пакт за ненападение". Разбира се, план за война с Германия съществува и многомесечната работа над него върви, без изобщо да се разчита на Пакта. В посочените вече планове за стратегическо развръщане на Въоръжените сили на СССР

[1] Пак там, л. 1 – 15.

[2] Бобылев, П. Репетиция катастрофы. – Военно-исторический журнал, 1993, № 7, 8.

[3] Новая и новейшая история, 1992, № 6, с. 5 – 8.

(тоест като се започне от август 1940 г.) Англия като възможен противник на СССР вече не се споменава (!). Като главен противник неизменно се смята Германия, като се допуска, че тя може да бъде подкрепена от Италия, Унгария, Румъния и Финландия.

Второ, всички публикувани досега планове за стратегическо развръщане фактически са един и същ документ, който незначително се променя от един към следващ вариант. Съществува не само смислово, но и явно текстуално сходство на тези планове. Всички документи представляват описание на плана за подготовка и провеждане на **грандиозна настъпателна операция, провеждана отвъд пределите на държавните граници на СССР**. Стратегическа отбранителна операция на собствена територия не се разглежда дори и като един от възможните варианти за развитие на събитията в бъдеща война! Цялата топонимия на театъра на предполагаемите военни действия е от наименования на полски градове и реки *(да се нанесе удар и решително поражение на групировката на противника в района на Люблин – Радом – Сандомир – Краков, да се форсира р. Висла, да се овладеят Краков и Варшава и да се излезе на фронт Варшава, Лодз, Крайцбург, Опелн... ")*.

Трето, единствено документът от август (1940 г.) поставя избора на направление за развръщане на главните сили на Червената армия в зависимост от вероятните планове на противника *(„като се предполага, че основният удар на немците ще бъде насочен северно от устието на р. Сан, е необходимо и главните сили на Червената армия да бъдат развърнати северно от Полесие")*. С големи резерви тази логика все още би могла да се нарече „планиране на ответен контраудар". Последващите варианти обаче установяват география на стратегическо развръщане изключително от съображения за военнооперативни и политически „удобства" на настъпващата Червена армия. Оценката за вероятните планове на германското командване (развръщане от немците на най-мощната им групировка северно или южно от блатата в Полесие) няколко пъти се променя, но това изобщо не влияе върху избора на направлението на главния удар на Червената армия.

Ако бъдем по-конкретни, като се започне от октомври 1940 г., всички варианти на оперативния план предвиждат развръщане на главните сили на Червената армия южно от р. Припят – в района на така наречената Лвовска издатина. Изборът точно на такава схема на развръщане (съответно на отказ от „северния вариант") съставителите на документите обосновават с изключително настъпателни съображения: *„Развръщането на главните сили на Червената армия на запад, с групировка на главните сили срещу Източна Прусия и на варшавското направление, предизвиква сериозни опасения, че борбата на този фронт може да доведе до продължителни боеве, да обвърже нашите главни сили, да не даде нужния бърз ефект, да ускори влизането на балканските държави във война срещу нас...*

Най-изгодно е развръщането на нашите главни сили южно от река Припят, за да могат с мощни удари към Люблин, Радом и на краковското направление да разбият главните сили на немците и в първия етап на войната да отрежат Германия от балканските страни, да я лишат от важни икономически бази и решително да въздействат върху балканските държави по въпросите на участието им във война срещу нас"[1].

Настъплението към Люблин – Радом – Краков неизменно е наричано „първа стратегическа задача". Мартенският план (1941 г.) в неприкрит вид определя направленията на последващите удари: *„По-нататъшната стратегическа цел за главните сили на Червената армия в зависимост от обстановката може да бъде: да се развие операцията през Познан към Берлин или да се действа на югозапад към Прага и Виена, или с удар на север към Торун и Данциг, като целта е да се обходи Източна Прусия"*[2].

Ако замисълът на операцията е разбираем и дискусия е възможна единствено за уточняване на отделни детайли, няма как въз основа на разсекретените документи да се ус-

[1] ЦАМО РФ, ф. 16, оп. 2951, д. 241, л. 15 – 16.
[2] Пак там, л. 17 – 18.

танови дори ориентировъчно датата на началото на „освободителния поход". Руската държава продължава успешно да си играе на криеница с независимите историци. Помня, че в годините на моето детство имаше едно радиопредаване: „Отгатни, отгатни – интересна игра...".

Изразената от Виктор Суворов и Игор Бунич хипотеза, че Сталин е имал намерение да нахлуе в Европа в момента, когато германските войски десантират на Британските острови, не намира потвърждение в известните ни документи. Няма съмнение, че хипотезата е красива и логична, но, уви, за историка само „красотата на замисъла" не е достатъчна.

По време на споменатите по-горе януарски (1941 г.) оперативно-стратегически игри, проведени от висшия команден състав на РККА, е разиграван настъпление от Лвов към Краков и по-нататък през Словакия към Будапеща, което според сценария на играта е през август 1941 г. Това посочване на конкретна година изглежда доста странно. Конкретизирането на месеца (август) е необходимо, за да могат командирите правилно да отчетат природно-климатичните условия, продължителността на светлото време и други, но защо е била необходима годината?

Най-значими въпроси поставя Докладната записка от 11 март 1941 г., където на обратната страна на 27-и лист тънко с молив, с красив „бисерен" почерк (може би с ръката на началника на Оперативно управление на Генералния щаб Ватутин) е написано: *„Настъплението да започне на 12.6"*[1]. Тази фраза изобщо не е свързана с контекста (тя се появява след описанието на задачата, поставена пред „лявото крило на главната групировка на Югозападния фронт) и изглежда неуместна в документ, в който всички хронологични отбелязвания са изразени в условни величини и са „привързани" към първия ден на операцията *(на 3-ия ден от операцията с подвижните части да се овладее Седлец и на 5-ия ден да се овладеят преправите на р. Висла... със силите на подвижните групи на 8-ия ден от операцията да се овладее Краков...")*.

[1] Пак там, л. 27 об.

Внимателното анализиране на документа дава известно основание да се допусне, че фразата *„настъплението да започне на 12.6“* не може да бъде свързана с 12 юни 1941 г. По-скоро става дума за лятото на 1942 г. В случая логиката е много проста – голяма част от механизираните (танковите) съединения, споменати в мартенския (1941 г.) план за стратегическо развръщане, реално не съществуват. Например в състава на 4-та армия на Западния фронт (точно на нея ѝ предстои *„на 3-ия ден от операцията с подвижните части да се овладее Седлец и на 5-ия ден да се овладеят преправите на р. Висла...“)* по плана са включени три механизирани корпуса. Със същия тънък молив са вписани техните номера: 13-и, 14-и и 17-и. В онзи момент за решително настъпление със силите на тези съединения не е могло да става и дума. По утвърдените през февруари 1941 г. планове 14-и механизиран корпус трябва да приключи сформирането си едва в началото на 1942 г. Що се отнася до 13-и и 17-и механизиран корпус, те са на най-ранен стадий на сформиране и до края на 1941 г. плановото им комплектуване с танкове трябва да бъде от порядъка на 25 – 30 %.

Разгърнатата през февруари 1941 г. програма за създаване на гигантски бронетанкови сили от трийсет механизирани корпуса с по хиляда танка във всеки, превъоръжаването на тази чудовищна бронирана орда с „нови типове танкове“, тоест с КВ и Т-34, не може да бъде приключено преди края на 1942 г. (ако не и по-късно). Нито един разумен човек, а Сталин, без съмнение, е трезвомислещ и изключително предпазлив, не би предприел такъв грандиозен „основен ремонт“ няколко месеца преди Голямата война. Твърде е възможно в безкрайните заклинания на съветската историческа пропаганда („Сталин се е надявал да отсрочи нападението на Германия до лятото на 1942 г.“) да има изрядна част истина. Да, истина, но причудливо изкривена. Сталин не създава най-голямата армия в света, за да гадае с примряло сърце: „ще нападне – няма да нападне...“. Той води собствена, активна и настъпателна политика; изобщо не изчаква нападението на Хитлер, а избира оптималния момент за нанасяне на съкрушителен първи удар. През март 1941 г. този момент

най-вероятно е бил отместен от него към началото на лятото („12 юни“) на 1942 или дори на 1943 г.

На бойното поле винаги има две страни. Драматичното развитие на събитията в световната война не позволява на Сталин да се подготви както трябва за нахлуване в Европа – „с усет, с разбиране, подредено“. Някъде през пролетта на 1941 г. той разбира, че няма да успее „да отложи“ замисленото до лятото на следващата година, а да нанесе пръв удар е възможно само **ако Червената армия започне настъпление не по-късно от септември 1941 г.** Така и умира, без да успее да се осъществи План № 2, а на висшето военнополитическо ръководство на Съветския съюз му се налага спешно да разработва **План № 3**.

Кога е осъществен този рязък поврат в плановете на Сталин? Колкото и да е странно, но можем да определим този времеви момент с точност до един-два месеца (което при липсата на преки документални свидетелства може да се смята за висока точност). Не по-рано от 6 април и не по-късно от 24 май 1941 г.

Един от най-загадъчните дни в историята на Втората световна война е 6 април 1941 г. Ще припомним основната линия на събитията. През нощта на 26 срещу 27 март в Белград е осъществен военен преврат, който е инспириран или от английски, или от съветски специални служби. Новото правителство на генерал Симович заявява намерението си да даде твърд отпор на германските претенции и се обръща с молба за помощ към Съветския съюз.

На 3 април (тоест само седмица след преврата) югославска делегация води в Москва със самия Сталин преговори за сключване на договор за дружба и сътрудничество. Въпреки че Германия чрез посланика си Шуленбург дава на Молотов да разбере, че *„моментът за сключване на договор с Югославия не е избран сполучливо и предизвиква нежелателно впечатление“*, в 2,30 през нощта на 6 април 1941 г. е подписан съветско-югославски договор.

Само няколко часа след подписването му самолети на Луфтвафе подлагат на ожесточена бомбардировка Белград, а

германски войски нахлуват на югославска територия. Съветският съюз с нищо не помага на новия си приятел. На 6 април, приблизително в 16 часа по московско време, Молотов приема Шуленбург, изслушва официалното му съобщение за нахлуването на Вермахта в Югославия и се ограничава само с меланхоличната забележка: *„Крайно печално е, че независимо от всички усилия разширяването на войната по този начин се оказа неизбежно...“*[1].

Какво е това? Защо е необходимо на Сталин демонстративно „да дразни“ Хитлер, без да има желание (а и практическа възможност) да окаже на Югославия действена военна помощ? Знае се със сигурност, че в Берлин този странен дипломатически демарш е възприет с крайно раздразнение. По-късно (на 22 юни 1941 г.) точно събитията от 5 – 6 април са използвани в германския меморандум за обявяване война на СССР като главно свидетелство за враждебната политика, водена от Съветския съюз спрямо Германия. *(„Със сключването на съветско-югославския договор за дружба, укрепил тила на белградските заговорници, СССР се присъедини към общия англо-югославски фронт, насочен срещу Германия“.)*

Денят 6 април е последният, за който може уверено да се каже, че съветско-германските отношения са твърде напрегнати и недружелюбни. По-нататък **външната** (ще подчертаем тази дума дебело) линия на събитията рязко се променя. И то се променя едностранно – Москва започва демонстративно и натрапчиво да „дружи“ с Берлин.

На 13 април 1941 г. е налице събитие със световно значение: в Москва е подписан Пакт за неутралитет между СССР и Япония – споразумение, което развързва ръцете на Сталин за действия на запад. Също в този ден е налице и малък епизод на московска гара, който обаче съсредоточава вниманието на политици и дипломати от целия свят. В отчет, който германският посланик още същия ден изпраща в Берлин с гриф „Спешно! Секретно!“, този странен епизод е описан така: *„...Явно неочаквано както за японците, така и за руснаците се появиха Сталин и, в подчертано прия-*

[1] СССР – Германия, 1939 – 1941 гг.: Сборник..., с. 156.

телски маниер приветстваха Мацуока и японците, които присъстваха там, и им пожелаха приятно пътуване. После Сталин високо попита за мен и след като ме видя, се приближи, хвана ме за двете рамене и каза: „Ние трябва да останем приятели и Вие следва сега да направите всичко за това!". След което Сталин, след като предварително се беше убедил, че той е немец, се обърна към изпълняващия задълженията на германски военен аташе полковник Кребс и му каза: „Ще останем приятели с Вас при всички обстоятелства". Сталин, без съмнение, приветства полковник Кребс и мен по този начин преднамерено и така съзнателно привлече всеобщото внимание на многобройната публика, която присъстваше"[1].

Горещите прегръдки до вратите на вагона скоро са допълнени и от други също толкова демонстративни действия. В Москва са закрити посолствата и дипломатическите представителства на разгромените и окупираните от Вермахта държави. Не прави изключение и посолството на същата тази Югославия, върху чийто договор за дружба, както се казва, „още не е изсъхнало мастилото". От друга страна, взаимоотношенията с Великобритания достигат такава точка на замръзване, че английският посланик Крипс на 6 юни 1941 г. е отзован от Москва в Лондон „за консултации". През май 1941 г. Съветският съюз мълниеносно признава прогерманското правителство на Ирак, дошло на власт с военен преврат. В най-доброжелателно отношение към Германия се решават всички въпроси на икономическото сътрудничество. В меморандум на германското Министерство на външните работи от 15 май 1941 г. се отбелязва: *„Преговорите с първия заместник на народния комисар на външната търговия на СССР бяха проведени в твърде конструктивен дух... У мен се създаде впечатление, че бихме могли да предявим към Москва икономически искания, които дори да надхвърлят договора от 10 януари 1941 година... В този момент обемът от суровини, обусловен от договора, се доставя от руснаците пунктуално, въпреки че това им струва големи*

[1] Пак там, с.157.

усилия; договорите, особено по отношение на зърнените доставки, се изпълняват чудесно... "[1].

Престарелият граф Шуленбург е крайно очарован от обятията на гостоприемните московски домакини (впрочем през 1944 г. бившият посланик на Германия в СССР е екзекутиран за участие в заговор срещу Хитлер, така че неговата „наивна доверчивост" би могла и да не е толкова наивна, колкото изглежда). На 24 май 1941 г. в поредното си донесение до Берлин той пише: *„Това, че тази външна политика е насочена преди всичко към предотвратяване на сблъсък с Германия, се доказва от позицията, заета от съветското правителство* ***през последните седмици*** (подчертано от мен – М. С.), *от тона на съветския печат, който разглежда всички събития, отнасящи се до Германия, в непредизвикваща възражения форма, както и от спазването на икономическите споразумения...* "[2].

На 5 май 1941 г. Сталин се самоназначава за председател на Съвета на народните комисари (СНК), тоест за глава на правителството на СССР. Това събитие тогава учудва всички – освен, разбира се, гражданите на Страната на съветите, които горещо и единодушно одобряват поредното мъдро решение. Всички останали потъват в догадки. По-късно, през есента на 1941 г., Крипс пише в доклад до министъра на външните работи Антъни Идън: *„...В СССР започнаха да стават неща, които явно имат някакви специални цели. Скоро след първомайския парад беше публикуван указ за назначаването на Сталин на поста „министър-председател", което, без съмнение, е акт с огромно политическо значение. Всички твърдят, че зад тази му стъпка се крие важна цел, но никой със сигурност не знае какво означава това...* "[3].

Голяма тайна си е това. Едва ли трябва да се обяснява, че и до 5 май 1941 г. другарят Сталин, след като е само един от многото депутати във Върховния съвет на СССР, притежава

[1] Пак там, с. 163 – 164.

[2] Пак там, с. 165.

[3] Пълният текст на доклада на Крипс е в официалния сайт на Службата за външно разузнаване на Руската федерация: http//svr.gov.ru/material/pribaltica2.htm

абсолютно пълната власт. И до 5 май 1941 г. другарят Молотов, след като е номинален председател на СНК, съгласува всяка своя стъпка, всяко решение на правителството с волята на Сталин. Дълги години Сталин управлява страната, без да изпитва необходимост от официално оформяне на фактическия си статут на едноличен диктатор. Какво се променя в началото на май 1941 г.?

На 10 май 1941 г. в Комитета за отбрана към СНК на СССР е утвърден „Списък на въпроси, подлежащи на разглеждане от съвещание" (на кого с кого не е посочено). Точка 14 от дневния ред звучи така: *„За допълнителни средства за разходи през периода на мобилизацията и първия месец на войната"*[1]. На 12 май 1941 г. е подготвен „Списък на въпроси към ЦК на ВКП (б)". Точка 7 е: *„За дейността на ГВФ* (Граждански въздушен флот) *във военно време"*[2].

Особено внимание заслужава следният документ. На 4 юни 1941 г. народният комисар на ВМФ Николай Кузнецов изпраща на заместник-председателя на СНК (тоест на заместника на Сталин) Николай Вознесенски Докладна записка № 1146. Грифът на документа е „Строго секретно, от особена важност". Този документ наистина е от особена важност за историка – в него за първи път до словосъчетанието „военно време" се появяват абсолютно конкретни дати: *„Представям и ведомост за потребността на Народния комисариат на ВМФ от минно-торпедно въоръжение* ***за военно време от 1.07.1941 до 1.01.1943 г.*** *Моля за указанията Ви за увеличаване на отделените количества минно-торпедно въоръжение, като се има предвид, че потребността от тях за второто полугодие на 1941 г. е 50 % от общата потребност за периода до 1.01.1943 г."*[3].

Както се вижда, народният комисар на ВМФ планира да воюва още през следващия месец. Оперативният план за тази голяма морска война вече е съставен – в противен случай Кузнецов не би могъл да прогнозира конкретното раз-

[1] ГАРФ, ф. Р-8418, оп. 25, д. 683, л. 227.
[2] Пак там, д. 83, л. 253.
[3] Пак там, д. 481, л. 32 – 33.

пределение на разхода на минно-торпедно въоръжение за всяко полугодие.

През май (не по-рано от 15 май, точната дата не е известна) е съставен поредният вариант: „Съображения по плана за стратегическо развръщане на Въоръжените сили на Съветския съюз". Майските „Съображения", които изцяло повтарят всички предишни варианти по цели, задачи, направления на главните удари, срокове и рубежи, съдържат до известна степен и нов момент. А той е: *„Германия има възможност да ни изпревари в развръщането и в нанасянето на внезапен удар"*. Във всички други известни варианти на плана за стратегическо развръщане няма подобна по смисъл фраза. По-нататък разработилите плана настойчиво предлагат „в никакъв случай да не се дава инициативата за действия на *„германското командване, да се изпревари противникът и да се атакува германската армия в момента, когато тя се намира на етапа на развръщане и все още не е успяла да организира фронт и взаимодействие с родовете войски"*.

Изключително важно е да се подчертае, че не става дума за „по-голяма агресивност" в майските „Съображения" – всички предишни варианти също не предлагат нищо освен провеждане на голямомащабна настъпателна операция отвъд пределите на държавните граници на СССР. Колкото до намерението да се изпревари противникът и „в никакъв случай да не му се дава инициатива в действията", то е само елементарно изискване на здравия смисъл. Предимството на първия удар е нещо много сериозно, за да се подарява на противника. Съществената новост е, че през май 1941 г. светското командване вече не е толкова сигурно, че ще успее да го направи. Затова и моли Сталин незабавно да проведе всички необходими мероприятия, *„без които не е възможно да се нанесе внезапен удар на противника както от въздуха, така и на земята"*.

На 24 май 1941 г. в кабинета на Сталин е проведено многочасово съвещание, в което освен Сталин участват:

– заместникът на министър-председателя и народен комисар на външните работи Молотов;

– народният комисар на отбраната Тимошенко;

– началникът на Генералния щаб Жуков;

– началникът на Оперативното управление на Генералния щаб Ватутин;

– началникът на Главното управление на ВВС на Червената армия Жигарьов;

– командващите на войските на петте западни крайгранични окръга, членовете на военните съвети и командващите на ВВС на тези окръзи.

Други подобни представителни съвещания на висшето военно-политическо ръководство на СССР не е имало няколко месеца преди 24 май и няма да има след тази дата до началото на войната.

Не по-малко забележително е да се изброят и лицата, които не присъстват на съвещанието на 24 май 1941 г. Не са поканени:

– председателят на Комитета за отбрана към СНК на СССР маршал Ворошилов;

– заместниците на народния комисар на отбраната маршалите Будьони, Кулик, Шапошников, армейски генерал Мерецков;

– началникът на Главното управление за политическа пропаганда на РККА Запорожец;

– народният комисар на ВМФ Кузнецов;

– народният комисар на вътрешните работи Берия;

– *Секретарите на ЦК на ВКП (б) Жданов и Маленков, отговарящи по партийна линия за военните въпроси и влизащи в състава на Главния военен съвет.*

Всъщност това е и целият информационен масив. И до ден-днешен нищо повече не се знае. Нито съветската, нито руската официална историография не проронва и дума за предмета на обсъждането и за приетите решения на 24 май. Нищо не съобщават в мемоарите си и малцината доживели до смъртта на Сталин участници в съвещанието. Разсекретените в началото на XXI век Специални папки с протоколи от заседанията на Политбюро на ЦК на ВКП (б) за май 1941 г. (РГАСПИ, ф. 17, оп. 162, д. 34 – 35) също не съдържат дори и намек за това съвещание. Единствен маршал Василевски в своя статия, останала в архивната тишина почти 27 годи-

ни, си спомня: *„Няколко седмици преди нападението на фашистка Германия срещу нас, за съжаление не мога да кажа точната дата, цялата документация за оперативните планове на военните окръзи беше предадена от Генералния щаб на командването и щабовете на съответните военни окръзи“.*

Какви изводи могат да се направят въз основа на наличната откъслечна информация? На 24 май 1941 г. е проведено съвещание на висшето военно-политическо ръководство на страната. Съставът на участвалите е достатъчно странен: няма ги маршалите, заемащи високи и гръмки по наименование длъжности, но пък присъстват генерал-лейтенанти от военните окръзи. Ако в кабинета на Сталин се е провеждало обичайно „дежурно мероприятие“ – нещо като обсъждане на бойната подготовка на войските и на плановете за учения през летния период, съставът на участниците по-скоро би трябвало да е друг. Остава да се допусне, че паметта не е подвела Василевски и точно по време на съвещанието на 24 май 1941 г. със съдържанието на свръхсекретните оперативни планове са били запознати изпълнителите, тоест командванията на крайграничните военни окръзи (бъдещите фронтове).

Ако наистина е така, стават съвсем разбираеми и подборът на участниците в съвещанието (само тези, които са разработвали последния вариант на оперативния план за войната и на които предстои да го изпълняват) и изключително строгата, непроницаема завеса на секретност, която заобикаля (и до ден-днешен) всичко, свързано с тайното съвещание на 24 май.

Ако предположението ни е вярно и на съвещанието на 24 май 1941 г. утвърденият от Сталин план за война срещу Германия е бил доведен до знанието на бъдещите командващи на фронтове, „диапазонът за възможните дати“ за начало на операциите се стеснява на практика до два месеца: **от средата на юли до края на август 1941 година.**

Накратко ще поясним този достатъчно очевиден извод. Ако през май 1941 г. е планирано нахлуването в Европа да започне през 1942 г. (а още повече – през 1943 г.), няма защо

на 24 май 1941 г. свръхсекретните оперативни планове да бъдат предавани на командванията на военните окръзи. Твърде рано е. А и опасно – рязко нараства възможността за изтичане на информация. Всъщност и безсмислено – до лятото на 1942 г. военно-политическото положение многократно би могло да се промени. И самият факт на провеждане на съвещанието на 24 май, и явно обозначилата се от средата на април политика на показно „миролюбие" спрямо Германия, и официалното приемане от Сталин на длъжността „министър-председател" на СССР, и – най-главното – започналата от края на май скрита мобилизация и голямомащабно предислоциране на войски позволяват да се допусне, че **Сталинският План № 3 предполага нахлуването в Европа да започне още през лятото на 1941 година**.

Не е възможно да се посочи точната конкретна дата на започването на стратегическото съсредоточаване на войските на Червената армия. Красивата метафора, предложена от Суворов („лъвът в саваната отначало дълго и безшумно пълзи към своята жертва и едва в последния момент с оглушителен рев се хвърля върху нея"), изключително добре описва положението през май – юни 1941 г. Стратегическото разгръщане на Червената армия се осъществява в обстановка на небивала секретност, с нарушаване на много общоприети правила. Авторите на колективния труд „1941 година – уроци и изводи" (съставен от голяма група военни историци на СССР през 1992 г.) пишат: *„Общият обем на превозите на войскови съединения е 939 железопътни ешелона. Разтеглеността на придвижването на войските и крайните срокове за съсредоточаването им се определят от мерките за маскировка и запазването на мирновременния режим на работа на железните пътища"*.

„Разтеглеността на придвижването на войските", а и със „запазване на мирновременния режим на работа на железните пътища", заслужават особено внимание. За многомилионните армии от първата половина на XX век железните пътища, влаковете и парните локомотиви се превръщат във важен „род войска", който до голяма степен предопределя изхода на основните сражения в двете световни войни. В съ-

ответствие с това всички страни имат разработени още от мирно време планове за привеждане на железопътното движение към режим на „максимални военни превози". На етапа на стратегическо развръщане на Вермахта за нахлуване в СССР железните пътища преминават от 23 май към графика за максимални военни превози. Режимът на военни превози в европейската част на СССР е въвеждан (12 септември 1939 г.) дори на етапа на стратегическо развръщане на Червената армия преди войната с полуразрушената от нахлуването на Вермахта Полша[1]. През юни 1941 г. обаче нищо подобно не е сторено!

Според разчетите, които се виждат в предвоенните планове на съветското командване, за осъществяването на превозите по плановете за стратегическо развръщане на войските на Червената армия са необходими 8 дни (за Северния фронт, тоест за Ленинградския военен окръг) до 30 дни (за Югозападния фронт, тоест за Киевския специален военен окръг). В условията обаче на запазване мирновременния режим на работа на железниците прегрупирането на войските не се форсира, а се разтегля. Разтегля се с напълно разбираема, откровено назована през 1992 г. от групата съветски историци цел, – да се осигурят максимално възможните „мерки за маскировка". Казано още по-просто: да не се подплаши „дивечът", преди да му е дошло времето.

Първи започват да се придвижват намиращите се в Забайкалието и Монголия съединения на 16-а армия и 5-и механизиран корпус. На 22 май 1941 г. е началото на товаренето на първите части в ешелони, които, с оглед на огромното разстояние и на запазващия се мирновременен график на железните пътища, трябва да пристигнат в Украйна – в района на Бердичев – Проскуров – Шепетовка, в периода от 17 юни **до 10 юли**. От 13 до 22 май постъпват разпореждания на Генералния щаб за започване на придвижване към западната граница на още две армии от резерва на Главното командване: 22-ра армия – към района на Великие Луки – Витебск, със срок на приключване на съсредоточаването **1 – 3 юли**,

[1] Мельтюхов, И. Упущенный шанс Сталина. Москва, 2000, с. 110.

21-ва армия – към района на Чернигов – Гомел – Конотоп, със срок **2 юли**. На 29 май е взето решение за сформиране на 19-а армия и за развръщането ѝ в района на Черкаси – Белая Церков, **към 7 юли**. Не по-рано от 13 юни е взето решение за сформиране на още една, 20-а армия, – на базата на съединения от Орловския и Московския военен окръг, която трябва да се съсредоточи край Смоленк **към 3 – 5 юли**.

„Прехвърлянето на войските е планирано с оглед съсредоточаването в районите, набелязани в оперативните планове, да приключи от **1 юни до 10 юли 1941 г.**" Само за тази фраза авторите на колективната монография „1941 година – уроци и изводи" би трябвало да бъдат наградени с медал „За храброст". На практика тя означава, че при разработването на „оперативните планове", по-специално – при съставянето на графика за развръщането, не е допускано германско нахлуване.

Логиката и хронологията тук са много прости. Войските, които приключват със съсредоточаването си към 10 юли, ще започват оперативно развръщане и ще са готови за бой не по-рано от 15 – 20 юли. За провеждането на стратегическа **отбранителна** операция това ще бъде безнадеждно късно (което е и безпощадно потвърдено по бойните полета през лятото на 1941 г.). Наивно би било да се очаква, че Хитлер, ако е решил да нападне СССР през 1941 г., ще протака с нахлуването до втората половина на юни. Както е известно сега, според първоначалния план на германското командване то е трябвало да започне на 15 май, след окончателното изсъхване на разкаляните пътища в европейската част на СССР. Балканската кампания „разбърква картите" на Хитлер и води до отсрочване на нападението над СССР с цели пет седмици (според мнението на много военни специалисти – и не само сред „битите хитлеристки генерали", не е тайна, че това забавяне се отразява фатално върху крайните резултати от кампанията). Би било пълно безумие настъплението да започне през втората половина на юли – дори при липса на каквато и да е съпротива от страна на Червената армия, на германската пехота (а това е четири пети от армията за нахлуване) ѝ предстои да се влачи до пояс в снега към устано-

вената от плана „Барбароса“ линия Архангелск – Астрахан...

„Приключването на съсредоточаването в районите, набелязани от оперативните планове“, през първата десетдневка на юли означава готовност за започване на стратегическа **настъпателна** операция от **15 – 20 юли**. **Това е „долната граница“ за началото на нахлуване** в Европа според Сталинския План № 3. Не е сложно да се определи и горната граница, като се изхожда от оценката на природно-климатичните условия на източноевропейския театър на военните действия.

Както беше отбелязано по-горе, главният удар предстои да бъде нанесен по направлението Лвов – Краков, с по-нататъшно развиване на настъплението към Познан – Берлин или Прага – Виена. Плановата продължителност за решаването на „първата стратегическа задача“ е 25 – 30 дни. Не всичко обаче по време на война върви по план, а освен това след успешното решаване на „първата задача“ трябва да има следващ, още по-дълбок удар. Но дори в Южна Полша, в Словакия и Унгария през октомври – ноември настъпва есен, а после и зима – кишава, с дъждове, мъгли и мокър сняг. За действията на авиацията и моторизираните войски това е по-зле от „нормалната“ руска зима с яки студове, които превръщат всички пътни направления в „пътища с твърдо покритие“ и сковават езера и реки, превръщайки ги в ледени „мостове“. Така **краят на август – началото на септември може да се смята за пределен срок**, след който би било твърде рисковано да се започва голямо мащабно настъпление в Южна Полша и на Балканите.

Струва си да се сравни хронологията на стратегическото разгръщане на Червената армия с провеждането на подготовката за нахлуване от другата страна на бъдещия фронт. През декември 1940 г. Хитлер съобщава на своите генерали: *„Заповед за стратегическо разгръщане на въоръжените сили срещу Съветския съюз в случай на необходимост ще отдам осем седмици преди набелязания срок за започване на операцията“*. Това обещание („осем седмици“) Хитлер го изпълнява – денят на началото на операцията (22 юни 1941 г.) е окончателно определен и сведен до знанието на Върхов-

ното командване на Вермахта на 30 април, тоест 52 дни преди началото на операцията. Ако отброим същите осем седмици от датата на съвещанието на 24 май, ще се озовем при 19 юли – напълно реалистичен срок за приключване на всички мероприятия за стратегическо развръщане на Червената армия.

За отбелязване е, че в ЦАМО, в архивния фонд за трофейни документи на противника, се съхранява аналитична записка (предназначена вероятно за пропагандните служби на Вермахта), в която са описани причините, подтикнали фюрера да започне война срещу Съветския съюз. Там е споменат *„секретен материал, намерен в служебно помещение на Червената армия в Луцк“* (Западна Украйна), в съответствие с който началото на бойните действия било предвидено за 25 юли 1941 г.[1]

Като предполагаем срок за начало на войната е определян юли – август 1941 г. и от мнозина от заловените в плен командири от Червената армия. Разбира се, кръгът от лица, допуснати до военна тайна с важност като датата на внезапно нападение, е крайно ограничен. Затова дадените по-долу показания могат да служат само като отражение на общите настроения, на „общия дух“, витаещ в Червената армия през лятото на 1941 г.[2]

Военният лекар Котляревски, призован на 30 май 1941 г. на 45-дневен „учебен сбор“ в медсанбата на 147-а стрелкова дивизия, съобщава, че *„на 7 юни на медицинския персонал поверително съобщиха, че след изтичането на четирийсет и петте дни уволнение няма да има, тъй като в най-близко време ще започне война с Германия“.*

Капитан Краско, адютант на командира на 661-ви полк от 200-а стрелкова дивизия, съобщава: *„Още през май 1941 г. сред офицерите беше разпространено мнението, че войната ще започне след 1 юли“.*

По думите на майор Косков, командир на 25-и полк от

[1] ЦАМО РФ, ф. 500, оп. 12462, д. 596, л. 65.

[2] Гофман, И. Сталинская война на уничтожение: Планирование, осуществление, документы. Москва, 2006, с. 84 – 85.

44-та стрелкова дивизия, *„ако се съдеше по мащаба и интензивността на подготовката за война, руснаците щяха да нападнат Германия най-много след две-три седмици“* (след 22 юни – М. С.).

Полковник Гаевски, командир на 29-а танкова дивизия (в документите на 29-а танкова дивизия не се споменава за полковник с такава фамилия – М. С.) казва: *„Сред командирите мнозина говореха за война между Германия и Русия. Съществуваше мнение, че войната ще започне около 15 юли“.*

Майор Соловьов, началник на щаба на 445-и полк от 140-а стрелкова дивизия: *„По принцип конфликт с Германия се очакваше след прибиране на реколтата, приблизително в края на август – началото на септември. Спешното предислоциране на войски към западната граница можеше да се обясни с това, че срокът за нападение е изместен за по-ранен период“.*

Подполковник Ляпин, началник на оперативния отдел на щаба на 1-ва мотострелкова дивизия, споменава, че *„съветското нападение се очакваше през есента на 1941 г.“.*

Генерал-майор Малишкин (преди войната е старши преподавател, после началник на курс в Академията на Генералния щаб; началник на щаба на 19-а армия на Западния фронт, пленен на 11 октомври във вяземския „котел“; един от главните сподвижници на Власов, обесен на 1 август 1946 г.) заявява, че *„Русия би нападнала в средата на август, като използва 350 –360 дивизии“.*

Показанията, дадени във вражески плен, а и на лица, сътрудничели активно с окупаторите, предизвикват разбираеми съмнения. Да, но злополучният месец август – като вероятен срок за започване на война, изплува в най-неочаквани документи.

В началото на юни 1941 г. на инспекция в съветската военна база на „арендувания“ финландски полуостров Ханко идва командващият на Ленинградския военен окръг генерал-лейтенант Маркиан Попов. На 15 юни той подписва доклад до Народния комисариат на отбраната на СССР, в който изразява безпокойството си от недостатъчната според неговото мнение отбранителна способност на базата на Ханко и

прави редица конкретни предложения за нейното укрепване. Докладът завършва със следното: *„Тези мероприятия е необходимо да се проведат не по-късно от 1 август 1941 г.“* (подчертано от мен – М. С.)[1].

На 17 юни 1941 г. Политбюро на ЦК на ВКП (б) взема решение *„да се призоват в армията 3700 политработници от запаса за комплектуване на средния политсъстав. Това да се осъществи* ***от 1 юли до 1 август 1941 г.***“[2].

На 18 юни 1941 г. Политбюро на ЦК на ВКП (б) взема следното решение: *„...Да се дадат на Народния комисариат на отбраната през юни от държавните резерви 750 000 автомобилни гуми с връщане в УГМР* [Управление на държавните мобилизационни резерви] *през септември. Да се разреши на Наркомрезинпром да прекрати от 18 юни изпращането на автомобилни гуми за всички потребители, с изключение на народните комисариати и ведомствата, посочени в Приложение 1, с прехвърляне на недоставеното за четвъртото тримесечие“*[3].

В този документ думата „август“ липсва, но много ясно се разбира, че през юни – юли за Народния комисариат на отбраната ще възникне екстрена, „върхова“ потребност от автомобилни гуми. Решено е тази потребност да се покрие с прилагане на извънредни мерки, а създалата се в запасите и снабдяването на цивилните ведомства „дупка“ постепенно да се запълни, но от септември – октомври. Може с голяма доза сигурност да се допусне, че екстрената потребност от автомобилни гуми е свързана с планираната за юли – август мобилизация, в чиито рамки народното стопанство предстои да предаде на Червената армия около 240 000 автомобила.

В архива на Коминтерна се съхранява изключително интересна колекция от документи за извършената дейност (в повечето случаи – подривна) от финландски комунисти, преминали през септември 1941 г. линията на фронта. Сред

[1] РГВА, ф. 25888, оп. 3, д. 189, л. 59.

[2] Российский Государственный Архив социально-политической истории (РГАСПИ), ф. 17, оп. 162, д. 36, л. 10.

[3] Пак там, л. 11.

тях е и докладът на другаря Рейно Косунен „За дейността на партийните организации в Хелзинки и Куопио“. Отчетът завършва със следната самокритична бележка:

„Ние, членовете на партията, не бяхме на равнището на международните събития по времето, когато започна новата война. Две седмици преди да започне войната между Германия – Съветския съюз и Финландия (така е в текста – М. С.), *получих от ръководството на партията доклад с оценка на положението, тъй като трябваше да замина в партийна командировка в Коркила.*

Докладът съдържаше следното:

1. Войната продължава и се разпространява. Това не е мълниеносна война.

2. В положението на Финландия не се очакват промени до есента, тоест война засега не се очаква.

Ние, следователно, не се готвехме за война преди есента“[1].

Способността за самокритика краси човека, но в дадения случай другарят Косунен не е справедлив към себе си и неназованите „членове на партията“. Тази партия е управлявана не от Хелзинки, а от Москва. Финландските другари не могат и нямат право да изработят никакви други „оценки на положението“ освен постъпващите от московското ръководство. И след като финландските комунисти са се готвели за война, която да започне „не по-рано от есента“, тази мисъл не им е подсказана случайно. Не е случайно и това, че датата на предполагаемото начало на войната е назована с известно закъснение – преднамереното дезинформиране на редовите изпълнители е важен и общоприет похват за скриване на истинската информация...

* * *

С това краткият обзор на трите плана на Сталин може да се смята за завършен. Подробностите и уточняването на важни детайли ще станат възможни едва след разширяване

[1] Пак там, ф. 516, оп. 2, д. 1544, л. 49.

базата на източниците. От друга страна, най-важното е известно със сигурност и сега – нито един от тези планове така и не е осъществен.

През юни 1941 г. току-що започналото стратегическо развръщане на Въоръжените сили на СССР е прекъснато от хитлеристкото нахлуване. Не приключилите с мобилизацията си войски, разхвърляни на огромни пространства, не успели да осъществят нито планираните настъпателни, нито импровизирани отбранителни групировки, са подложени на съкрушителния удар на Вермахта и фактически са разгромени на части. И само огромните размери на тези „части", колосалните човешки ресурси (през второто полугодие на 1941 г. в Червената армия са призовани 11 790 000 души), невероятните планини от оръжие, натрупано в предвоенните години, мощната, географски недостъпна за германската авиация отбранителна промишленост, позволяват да се избегне пълното поражение.

Има обаче още един въпрос, още един исторически проблем, който без преувеличение заслужава да бъде наречен „тайната на юни 1941 г.". Той е в това, че в последните мирни дни (ориентировъчно от 13 до 22 юни 1941 г.) висшето военно-политическо ръководство на СССР осъществява действия (или не по-малко учудващи бездействия), които абсолютно не отговарят на създалата се обстановка. Или си имаме работа с проява на безумие, или с пристъп на временна невменяемост на другаря Сталин (което е напълно допустимо – историята е изпълнена с примери на безумни постъпки на силните в този свят), или в онези дни влиза в действие някакъв „План № 4 на Сталин", който досега смислено не е дешифриран от никого.

В какво конкретно се състоят тези „абсолютно неотговарящи на нищо действия и бездействия"?

За Хитлер моментът на преминаване от стадия на скрито „прокрадване" към последния решителен скок настъпва към 6 – 10 юни 1941 г. В тези дни започва товаренето на танковите и моторизираните дивизии на Вермахта в отпътуващи на изток железопътни ешелони (до този момент край западните граници на СССР се струпва пехота, чиято постепен-

но нарастваща концентрация все още не дава основания за еднозначни изводи за целите на германското командване). Между 14 и 20 юни механизираните съединения пристигат на гари за разтоварване на 100 – 150 километра от границата и в походни колони се придвижват към изходните райони за настъпление.

Танковата дивизия на Вермахта е средно от 200 танка и над 2500 колесни и верижни машини, транспортьори, влекачи и бронирани машини. Походната колона на танковата дивизия е създаваща грохот и вдигаща прах до небето „стоманена лента" с дължина няколко десетки километра. А не една дивизия се движи към съветските граници. Например на тясната (приблизително 35 на 35 км) полоса на Сувалкската издатина (на мястото на събирането на границите на Източна Прусия, Литва и Беларус) през второто десетдневие на юни се струпват четири танкови (20-а, 7-а, 12-а и 19-а) и три моторизирани (14-а, 20-а и 18-а) дивизии на Вермахта. И това е в допълнение към девет пехотни (26-а, 6-а, 35-а, 5-а, 161-ва, 28-а, 8-а, 256-а и 162-ра).

В същите дни е осъществено широкомащабно пребазиране на авиогрупи на Луфтвафе на крайгранични летища. Двете най-големи изтребителни ескадри (авиодивизии) на 2-ри въздушен флот (JG 53 и JG 51) прелитат на летища в окупирана Полша съответно на 12 – 14 и 13 – 15 юни 1941 г. На летищния възел Сувалки (и на близките полеви летища) се базират четири групи (полка) пикиращи юнкерси, пет изтребителни авиогрупи и две щурмови групи, снабдени с двумоторни Ме-110. Съветското разузнаване не би могло да не забележи подобно концентриране на противника на 30 – 50 километра от границата. Още по-трудно е да се сбърка при оценяването на задачата, поставена от германското командване пред войските, съсредоточаващи се на тесни участъци, вдаващи се в съветска територия на границата на военните окръзи/фронтове.

Според здравата логика основополагащите елементи на военната наука и в съответствие с опита в подобна ситуация военно-политическото ръководство на СССР е трябвало незабавно да вземе две взаимосвързани решения. Първото е

да започне широкомащабна мобилизация (тоест да призове планирания брой запасни, да изземе от народното стопанство и да предаде в разпореждане на армията стотици хиляди автомобили и десетки хиляди трактори, да вдигне забраната върху мобилизационните запаси от военно имущество. Второто решение е да започне операция за прикритие на мобилизацията, съсредоточаването и развръщането.

Точно тези две решения представляват конкретното практическо съдържание на това, което на нормален език се нарича „да се приведе войската в състояние на пълна бойна готовност".

Нито едното, нито другото обаче не е направено.

Съветският съюз, тази пределно милитаризирана тоталитарна империя, която дълги години се готви за Голяма война с немислим за нейните съседи размах, се оказва единствен сред участващите във Втората световна война (като се имат предвид големите европейски държави, а не латиноамериканските бананови републики), който не провежда пълномащабна мобилизация на въоръжените си сили преди началото на бойните действия. Нещо повече, явната мобилизация в СССР не е започнала дори в деня на началото на войната, а едва на втория ѝ ден – 23 юни 1943 г. Това е абсолютно невъзможна, невероятна ситуация. Такова нещо няма никъде: Германия и Полша, Франция и Финландия, Румъния, Италия и Белгия – всички започват мобилизация няколко дни или няколко седмици преди началото на войната. Единственото изключение от правилата се оказва Съветският съюз.

Указът на Президиума на Върховния съвет на СССР гласи: *„Като първи ден на мобилизацията да се смята 23 юни 1941 година"*. Обявяването на мобилизация от 23 юни е толкова невероятно действие, че авторите на много исторически книги, без много разсъждения, за дата на началото на мобилизацията отбелязват „естествения и разбираем за всички" 22 юни... Забележителен детайл е, че маршал Жуков, който отчетливо разбира цялата абсурдност на ситуацията с необявената мобилизация в деня на началото на войната, измисля в мемоарите си следната история: *„...Тимошенко се обади на Сталин и помоли за разрешение да отиде в Кремъл, за*

да докладва проект за указ на Президиума на Върховния съвет на СССР за провеждане на мобилизация и създаване на Върховно главно командване, както и редица други въпроси. Сталин отговори, че е зает със заседание на Политбюро и може да го приеме едва в 9 часа (странно е, че в ранното утро на 22 юни нещо е могло да бъде по-важно за прословутото „Политбюро" от доклад на ръководството на въоръжените сили – М. С.) *...Краткият път от Народния комисариат до Кремъл колата на народния комисар и моята взеха с предълно висока скорост. Посрещна ни Поскрьобишев и веднага ни въведе в кабинета на Сталин...* "[1].

Колко време е могло да отнеме това пътуване „с предълно висока скорост" от една до друга сграда в центъра на града? Ако свидетелството на Жуков е истина, Поскрьобишев е отворил пред Тимошенко и Жуков вратата на кабинета на Стопанина около 9 часа и 20 минути. Не са нужни повече от 20 минути, за да се стигне от едната до другата сграда, да се покажат документите на охраната и да се изтича нагоре по стълбите. Уви, „Книгата на посещения" мълчаливо, но твърдо уличава Жуков в лъжа: в кабинета на Сталин и той, и маршал Тимошенко влизат в 14 часа. В два часа следобед. Колите сякаш са „летели" пет часа.

Фактически съвещанието на военните в кабинета на Сталин започва не в 14, а в 16 часа. Тимошенко, Жуков, Кулик, Ватутин и Шапошников го напускат. И едва след това телеграмата за обявяване на мобилизация е подписана от народния комисар на отбраната. Предадена е в Централния телеграф на Министерството на съобщенията в 16 часа и 40 минути на 22 юни 1941 г.

„Мобилизацията означава война." Комплексът от мобилизационни мероприятия е толкова голям, че няма как да се скрие от противника започнала мобилизация. В случая с публичното обявяване на указа на Президиума на Върховния съвет за „скритост" на мобилизацията не може и да се говори. Обявяването (или фактическото начало) на мобилизация може да подтикне противника да започне военни действия.

[1] Жуков, Г. Воспоминания и размышления. Москва, 2002. Т. 1, с. 268.

Подобна опасност е напълно реална. Точно по тази причина във всички планове за стратегическо развръщане на Въоръжените сили на СССР, както и в плановете за оперативно развръщане на войските на военните окръзи е предвидено провеждане в началния етап на операция за прикритие на мобилизацията и съсредоточаването.

В периода от 5 до 14 май 1941 г. до военните окръзи е разпратена директива на народния комисар на отбраната за разработване на пълноценни планове за прикритие и тази дейност е приключена към края на май – началото на юни. Планове за прикритие съществуват, те са детайлизирани до равнище на армии, корпуси и дивизии и са съхранявани в щабовете в знаменитите „червени пакети". Не са били необходими кой знае какви усилия – трябвало е плановете за прикритие да се вземат от сейфовете и да се въведат в действие.

И точно тук възниква големият проблем. За разлика от часовия на пост (който не само че има право, но и е длъжен да вземе самостоятелно решение за използване на оръжие, без да чака ръководни указания отгоре) нито един командир няма право да започне операция за прикритие без пряка заповед от висшестоящия началник. На „върха на пирамидата", на равнище командване на военни окръзи/фронтове, плановете за прикритие завършват по следния начин: *„Планът за прикритие се въвежда в действие при получаване на шифрована телеграма, подписана от народния комисар на отбраната на СССР, член на Главния военен съвет и началника на Генералния щаб, със следното съдържание: „Да се пристъпи към изпълнение на плана за прикритие за 1941 година".*

Тези думи така и не са произнесени. Вместо кратката, предварително уговорена фраза („да се въведе в действие планът за прикритие") късно вечерта на 21 юни 1941 г. Тимошенко и Жуков (а всъщност – Сталин) изпращат до военните окръзи цяло съчинение, което влиза в историята като „Директива № 1". Ето и пълния ѝ текст:

„1. На 22 – 23 юни 1941 г. е възможно внезапно нападение на немците по фронтовете на Ленинградския военен окръг, Прибалтийския специален военен окръг, Западния специален военен окръг, Киевския специален военен окръг и

Одеския военен окръг. Нападението може да започне с провокационни действия.

2. Задачата на нашите войски е да не се поддават на никакви провокационни действия, които могат да предизвикат големи усложнения. Едновременно войските на Ленинградския, Прибалтийския, Западния, Киевския и Одеския военен окръг да бъдат в пълна бойна готовност да посрещнат възможен внезапен удар на немците или на техни съюзници.

ЗАПОВЯДВАМ:

а) през нощта на 22 юни 1941 г. скрито да се заемат огневите точки в укрепените райони на държавната граница;

б) на 22 юни 1941 г. преди разсъмване цялата авиация да се разсредоточи по полевите летища, включително войсковата, и щателно да се замаскира;

в) всички части да се приведат в бойна готовност; войските да се държат разсредоточени и замаскирани;

г) противовъздушната отбрана да се приведе в бойна готовност, без допълнително задействане на запасни; да се подготвят всички мероприятия за затъмняване на градове и обекти;

д) без специално разпореждане да не се провеждат никакви други мероприятия".

Този текст продължава да се обсъжда и анализира повече от половин век. Едни твърдят, че основното в Директивата е изискването „да не се поддават на никакви провокационни действия". Други резонно възразяват, като посочват „да посрещнат възможен внезапен удар на немците". Трети справедливо изтъкват явната противоречивост в Директивата: как може „да посрещнат удар на немците", без да се провеждат „никакви други мероприятия" освен разсредоточаване и маскировка? Как може да се приведат в „пълна бойна готовност" войски с непроведена мобилизация и некомплектувани по щата за военно време? Как в условията на най-жесток дефицит на време командващите на военните окръзи трябва да различат „провокационни действия" от „внезапен удар на немците"?

До най-последните минути мирно време Москва така и не отдава пряка и ясна заповед за въвеждане в действие на пла-

на за прикритие. В показанията на командващия на Западния фронт Дмитрий Павлов (протокол от първия разпит на 7 юли 1941 г.) събитията в нощта срещу 22 юни са описани по следния начин:

„...В един часа през нощта на 22 юни с.г. по заповед на народния комисар на отбраната бях повикан в щаба на фронта. Заедно с мен там се явиха членът на Военния съвет, корпусен комисар Фоминих, и началникът на щаба на фронта генерал-майор Климовских. Първият въпрос по телефона на народния комисар беше: „Как е при вас, спокойно ли е?“. Отговорих, че много голямо движение на германски войски се наблюдава на десния фланг: по донесение на командващия на 3-та армия Кузнецов вече денонощие и половина на Сувалкската издатина има непрекъснато движение на германски моторизирани и механизирани колони. Също по негово донесение на участъка Аугустов – Сапоцкин на много места от тяхна страна немците са свалили загражденията от бодлива тел.

На моя доклад народният комисар отговори: „Бъдете по-спокоен и не изпадайте в паника, съберете щаба си сутринта за всеки случай, може и да се случи нещо неприятно, но не се поддавайте на каквато и да било провокация. Ако има отделни провокации, обадете ми се“. С това разговорът приключи...“.

И така, в допълнение към стотиците други донесения, които постъпват в Генералния щаб на Червената армия, командващият войските на крайграничен военен окръг съобщава, че противникът е свалил загражденията от бодлива тел и към границата непрекъснато се движат колони от танкове и моторизирана пехота. Връзка между Минск и Москва има и тя работи устойчиво. Заповедта на народния комисар е да не се изпада в паника. Тимошенко обаче изказва и предположението, че на 22 юни сутринта „може и да се случи нещо неприятно“. Нима с тези думи маршалът и народен комисар на отбраната обозначава възможно нападение на тримилионната вражеска армия?

„В 3 часа и 30 минути народният комисар на отбраната пак ми се обади по телефона и попита дали има нещо

ново. Отговорих му, че няма нищо ново, че връзката ми с армиите е организирана и са дадени съответните указания на командирите... " Ще отбележим още веднъж, че връзката е устойчива, командващите в Москва, Минск, Гродно, Белосток и Кобрин не спят. От другата страна на границата със заповедта за настъпление от повече от 12 часа са запознати три милиона войници и офицери на Вермахта (което е трябвало да бъде засечено и от съветското разузнаване). Но народният комисар упорито не желае да произнесе: „Да се въведе в действие планът за прикритие".

Съществува описание на реакцията на Сталин на съобщението за германското нахлуване. То принадлежи на свидетеля и главен участник в събитията маршал Жуков. На 19 май 1956 г., много години преди да напише печално знаменитите си мемоари, Жуков съставя и предава за утвърждаване от Хрушчов проект за доклад на пленум на ЦК на КПСС. Пленумът, на който трябва да се даде жестока оценка на „култа към личността", така и не се провежда, но текстът на непроизнесената реч на Жуков е запазен в архивната тишина до наши дни:

„...С другаря Тимошенко молихме за разрешение да отдадем на войските заповед за съответните оперативни действия. Сталин, който дишаше тежко в телефонната слушалка, в продължение на няколко минути нищо не можа да каже, а на повторните въпроси отговори: „Това е провокация на германските военни. Да не се открива огън, за да не се стигне до по-широки действия. Предайте на Поскрьобишев да повика за пет часа Берия, Молотов, Маленков, на съвещанието елате Вие и Тимошенко".

Мисълта си за провокация на немците Сталин я изрази отново, когато пристигна в Централния комитет. Съобщението, че на редица участъци германските войски вече са нахлули на наша територия, не го убеди, че противникът е започнал истинска и предварително подготвена война. До 6 часа и 30 минути той не даваше разрешение за ответни действия и за откриване на огън... "[1].

[1] Архив Президента Российской Федерации, ф. 2, оп. 1, д. 188, л. 4 – 30. – Цит. по: Сойма, В. Запрещенный Сталин. Москва, 2005.

Това описание на събитията е достатъчно точно – и по хронология, и по участници в съвещанието (само че членът на Главния военен съвет Маленков се появява в кабинета на Сталин едва в 7,30 часа). Следва да се отбележи и важното обстоятелство, че Жуков е трябвало да произнесе доклада си пред пленума в присъствието на жив участник в събитията – през пролетта на 1956 г. Молотов все още е член на Централния комитет. Има сериозни основания да се повярва в правдоподобността на версията, в съответствие с която Сталин не просто преценява станалото като *„провокация на германските военни“*, но и направо забранява ответни действия!

Странните и загадъчни събития от последните предвоенни дни не могат да не привлекат вниманието на историци и журналисти. На тази тема са написани стотици статии и книги. Първа по хронологичен ред е разтърсващата с абсурдността си версия, че другарят Сталин не е бил доверчив, а супердоверчив. Наивен и глупав. Възпитаничка на Институт за благородни девици, която се изчервява при вида на голи коне на улицата, би могла да се смята за „гений на злодейството“ в сравнение с това простодушно глупаче. Оказва се, че Сталин любовно е оглеждал подписа на Рибентроп под Пакта за ненападение, вместо да приведе войските в „състояние на пълна бойна готовност“...

По-късно тази версия леко е видоизменена и „усъвършенствана“. Не, на Рибентроп нашият тиранин не бил повярвал, просто се е объркал и е изпаднал в прострация. За по-голяма важност е призован израелският професор Г. Городецки (той не е репатриант от бившия СССР, а е роден в Израел), който в книга с възхитителното заглавие „Съдбоносната самоизмама. Сталин и нападението на Германия“ без сянка на ирония пише следното: *„...Сталин просто е отказвал да възприема съобщенията на разузнаването... Сталин явно се е бил объркал, но отчаяно не е желаел да се разделя със заблудата си... Сталин явно е прогонвал всяка мисъл за война, загубил е инициативата и на практика е бил парализиран...“*.

Не кой знае колко отстъпват на „чуждестранния консул-

тант“ и местните кадри. Един другар пише дословно следното: *„Очаквайки в случай на война бързо поражение, а лично за себе си – гибел, Сталин вероятно е сметнал съпротивата за безполезна и затова и не се е опитвал нито да заплашва Хитлер, нито да се подготви за бой навреме...“.*

Тази разтърсваща със силата на „съдбоносната самоизмама“ версия (въпреки че в дадения случай по-скоро трябва да се говори не за самоизмама на авторите, а за целенасочена измама на околните) не успява да надживее още първата среща с масива документи и факти, разкрити през първата половина на 90-те години на XX век. Сега не предизвиква и най-малки съмнения обстоятелството, че през пролетта на 1941 г. Сталин изобщо не е парализиран, объркан и изплашен до умопомрачение. Той не само че не „отпъжда всяка мисъл за война“, а се подготвя за наближаващия ден на началото на войната с пределно напрягане на всички сили на огромната страна. От второто десетдневие на юни, в обстановка на най-дълбока секретност, започват да се осъществяват мероприятия, които няма как да се интерпретират по друг начин освен като подготовка за война. За война, която трябва да започне не в „обозримо бъдеще“, а **в най-близките дни и часове**.

Най-значим е фактът на създаване на фронтови управления и извеждането им на полевите командни пунктове. В мирно време фронтове в състава на Червената армия никога не са създавани (развърнатият от края на 30-те години Далекоизточен фронт може да служи като пример за „изключение, потвърждаващо правилото“, – по границата с окупирания от Япония Китай постоянно приплъзват ту големи, ту малки въоръжени конфликти). Но фронтови управления са създавани преди всеки „освободителен поход“ (11 септември 1939 г. – шест дни преди нахлуването в Полша; 7 януари 1940 г. – след като „триумфалният марш към Хелзинки“ се превръща в истинска война; 9 юни 1940 г. – деветнайсет дни преди окупацията на Бесарабия и Северна Буковина). Създаването на базата на войските във военните окръзи на действащи фронтове, извеждането на щабовете на фронтовете от центровете (Рига, Минск, Киев, Одеса) към полевите

командни пунктове, започнало на 19 юни 1941 г., е непосредствена подготовка за близка и неизбежна война.

Не по-малко показателни са и други решения и действия на съветското командване, свидетелстващи еднозначно за напрегната подготовка за бойни действия, които трябва да започнат в най-близки дни. Ето например какви заповеди и разпореждания са отдавани от командването на Прибалтийския специален военен окръг:

Заповед № 0052 от 15 юни 1941 г.

„...Поставянето на противотанкови мини и телени заграждения пред предния край на укрепената полоса да се подготвя така, че за три часа минното поле да бъде готово... Поставянето на телени заграждения да започне незабавно... От ***първия час на бойните действия*** (тук и по-нататък подчертаното е от мен – М. С.) *да се организира охрана на собствения тил, а всички лица, внушаващи подозрение, незабавно да се задържат и бързо да се установява самоличността им... Самолетите по летищата да се* ***разсредоточат и замаскират в гори и храсталаци****, като не се допуска построяването им в линия, но същевременно се запази и готовността им за излитане. Парковете на танковите части и артилерията да се разсредоточат,* ***разположат в гори, щателно да се замаскират****, като се запази възможността в установените срокове те да се съберат по тревога... Командващият на армията, командирите на корпус и дивизия да съставят календарен план за изпълнение на заповедта, който изцяло да се изпълни към 25 юни с.г.“*[1].

Заповед № 00229 от 18 юни 1941 г.

„...Началникът на зоната за противовъздушна отбрана ***до изтичането на 19 юни 1941 г.*** *да приведе в пълна бойна готовност цялата противовъздушна отбрана на военния окръг...* ***Към 1 юли 1941 г.*** *да приключи изграждането на командни пунктове, като се започне от командир на батарея и се стигне до командир на бригаден район* (ПВО)... ***Не по-късно от сутринта на 20 юни 1941 г.*** *на фронтовия и*

[1] Сборник боевых документов Великой Отечественной войны. Москва, 1953, № 34, с. 11 – 12.

армейските командни пунктове да се изпратят команди с необходимото имущество за организиране в тях на свързочни възли... Да се набележат и подготвят свързочни команди, които да бъдат готови ***към сутринта на 20 юни 1941 г.****, по заповед на командирите на съединения да се вземат под контрол утвърдените от мен свързочни възли... Срок за изпълнение* ***21 юни 1941 г.*** *Да се вземат от частите на военния окръг (без механизираните и авиационните) всички бензинови цистерни и да се предадат по 50 % на 3-ти и 12-и механизиран корпус. Срок за изпълнение* ***21 юни 1941 г.*** *"*[1].

В същия ден, 18 юни, командирът на споменатия 12-и механизиран корпус генерал-майор Шестопалов отдава Заповед № 0033. Тя е увенчана с най-висок гриф на секретност („строго секретно, от особена важност"), което за документ на корпусно равнище е голяма рядкост. Тази заповед започва със следните думи: *„С получаването на настоящата заповед да се приведат в бойна готовност всички части. Частите да се привеждат в бойна готовност в съответствие с плановете за вдигане по бойна тревога, но тревога да не се обявява... Да се взема само необходимото за живот и бой"*. По-нататък следва указание в 23 часа на 18 юни да започне изнасяне към районите за съсредоточаване, като всички крайни пунктове на маршрутите са в гъсти гори![2]

Всъщност няма нищо удивително в тези и други, подобни на тях, документи. Невероятно и почти необяснимо е нещо друго: буквално ден-два преди фактическото начало на войната във войските на западните крайгранични окръзи започват да стават събития, които е трудно да се характеризират по друг начин освен като преднамерено снижаване на бойната готовност!

Факти от подобен род са разхвърляни главно в мемоарната литература и затова могат да предизвикат определено недоверие. Въпреки това не бива повече да се пренебрегват многобройните свидетелства на участници в тези събития.

---

[1] Пак там, с. 22 – 25.

[2] Сборник боевых документов Великой Отечественной войны. Москва, 1952, № 33, с. 23 – 24.

Има много съобщения за отменени вече отдадени заповеди за повишаване на бойната готовност, за неочаквано обявяване на почивни дни, за изтегляне на зенитна артилерия от крайгранични окръзи към тилови полигони, за извеждане на личен състав от укрепени с дотове райони към казарми в тила.

Заслужава внимание и „голямата театрална вечер", състояла се на 21 юни 1941 г. Известно е, че командването на Западния специален военен окръг провежда на 21 юни вечер в офицерския дом, на чиято сцена се играе комедията „Сватба в Малиновка". Всички, писали за това, изключително много се възмущават от „късогледото безгрижие" на командващия на военния окръг. Но и най-беглото преглеждане на литературата ще даде възможност да се стигне до убеждението, че на 21 вечерта на „културен поход" е бил не само армейски генерал Павлов.

„...В събота, 21 юни 1941 г., при нас, в авиогарнизона, от Минск пристигна бригада артисти начело с известния беларуски композитор Любан. Не толкова често ни глезеха с вниманието си дейците на театралното изкуство, затова Домът на Червената армия беше препълнен..."

„...В събота, 21 юни 1941 г., в гарнизонния Дом на Червената армия, както обикновено, се проведе вечер. Беше дошъл от военния окръг червенознаменен ансамбъл за песни и танци. След концерта, според традицията ни на гостоприемство, с командира на корпуса, генерал-лейтенант Дмитрий Иванович Рябишев, поканихме хората от ансамбъла на вечеря. Вкъщи се прибрах към три часа през нощта..."

„...На 21 юни заместник-командирът по политическата част на 98-и авиополк далечни бомбардировачи, батальонен комисар Василий Егорович Молодцов, ме покани на летище „Шаталово", където в местния Дом на Червената армия трябваше да се състои вечер на художествената самодейност..."

„...На 21 юни вечерта с цялото семейство бяхме на театър. Заедно с нас в ложата се намираше началникът на политотдела на армията, също със семейството си..."

Армейски генерал Сергей Иванов (в първите дни на вой-

ната е началник на оперативния отдел в щаба на 13-а армия на Западния фронт) в мемоарите си дава много интересно обяснение на тези действия на съветското командване: „... *Сталин се стремеше със състоянието и поведението на войските от крайграничните окръзи да даде на Хитлер да разбере, че при нас цари спокойствие, ако не и безгрижие* (все пак странен стремеж за този, който се готви за отбрана – М. С.). *Това се вършеше, както се казва, в най-натурален вид. Например зенитните части бяха на учебен сбор... В крайна сметка, вместо с умели дезинформационни действия да заблудим агресора относно бойната готовност на нашите войски, ние реално я сведохме до крайно ниска степен...*".

Загадъчните събития от последните предвоенни дни според мен може да се обяснят, да се свържат в що-годе логична последователност в рамките на следната версия. Веднага ще направя уговорката, че за нея нямам преки документални потвърждения (а и е трудно да се повярва, че такива някога ще бъдат открити). Въпреки това тази хипотеза заслужава обсъждане поне заради това, че дава възможност реално да се обяснят много от изброените по-горе факти – външно противоречиви и невероятни.

И така, да предположим, че думата „провокация", която упорито се повтаря и в мемоарите на Жуков, и в заповедите на Сталин, изобщо не се появява случайно. И народният комисар на отбраната Тимошенко предупреждава неслучайно командващия на Западния фронт Павлов, че „*сутринта може и да се случи нещо неприятно, но не се поддавайте на каквато и да било провокация*". Сталин, Тимошенко и Жуков абсолютно точно знаят, че в неделя, 22 юни 1941 г., „*нападението може да започне с провокационни действия*". Знаят го, защото те самите са подготвили това нападение и тази провокация.

На бюрото на Сталин никога не е имало секретни планове на Хитлер, но фактическата предислокация на германските войски е следена достатъчно подробно от съветската агентура, авиационното и радиоразузнаването. На основата на тази информация са правени напълно реалистични оцен-

ки на вероятните планове на противника. През юни 1941 г. съветското разузнаване засича започналото оперативно разгръщане на ударни групировки на Вермахта край границите на СССР. От този факт изводите са правилни – Хитлер се подготвя за нахлуване, което ще се осъществи през лятото на 1941 г. Наистина „съдбоносна" грешка е допусната само при определянето на времето, което ще бъде необходимо на германското командване, за да приключи със съсредоточаването на войските, и съответно при установяването на датата на възможното начало на нахлуването.

Съдбоносната грешка на Сталин е напълно обяснима. На 31 май 1941 г. в поредно „Специално съобщение" военното разузнаване докладва на Сталин, че край границите на Съветския съюз немците са съсредоточили 94 пехотни, 14 танкови и 13 моторизирани дивизии. Разузнаването не докладва съвсем точно – на практика дори към 22 юни в състава на трите групи армии („Север", „Център" и „Юг") немците имат само 84 пехотни дивизии. Но нещата не опират до тези дребни неточности. Основното е, че Сталин и висшето командване на Червената армия очакват да видят в групировката на противника много повече войски. Според вече многократно споменаваната докладна записка от 11 март 1941 г. за война срещу СССР противникът (само Германия, без да се вземат предвид възможните й съюзници) трябва да има 165 пехотни, 20 танкови и 15 моторизирани дивизии. На въоръжение на танковите дивизии се допуска да има 10 000 танка (всичките 17 германски дивизии на 22 юни сутринта имат на въоръжение не повече от 3500 танка и самоходни оръдия – и то ако се смятат за „танк" леките картечни танкети PZ-I и създадените на тяхна база самоходни оръдия).

От донесенията на разузнаването (не само не занижаващи, а дори завишаващи числеността на войските на противника край западната граница!) висшето военно-политическо ръководство на СССР, тоест „колективният Сталин", прави абсолютно логичния извод, че съсредоточаването на ударната групировка на Вермахта още не е приключило. Сталин не може да повярва, че с такива **малки сили** Хитлер ще рискува да нападне могъщия Съветски съюз. Не може да повярва

и в това, че Хитлер оценява „несъкрушимата и легендарна" Червена армия по-ниско от армията на четирийсетмилионна Франция (за нахлуване в която германското командване отделя 136 дивизии). Сталин се гордее със своята логика и в дадения случай разсъждава напълно трезво – на немците ще им са необходими още няколко седмици, за да приключат със съсредоточаването на войските. Което означава, че на Червената армия остава възможността да започне война със съкрушителен внезапен удар по противника.

Сталин наистина „гони от себе си всякаква мисъл" – но не и мисълта за война (за нищо друго вече не е мислел), за това, че Хитлер в най-последния момент ще успее да го изпревари. Затова след дълги и може да се предположи – мъчителни размисли, след многократни съвещания с военното ръководство (през юни 1941 г. Жуков и Тимошенко седем пъти са в кабинета на Сталин: на 3, 6, 7, 9, 11, 18 и 21 юни) като някои дни военните идват по два пъти при него, а обсъждането продължава по четири часа) е решено още веднъж да се промени срокът за започване на операцията – към скъсяване. Вероятно е мислено бойните действия да започнат в последните дни на юни 1941 г. В рамките на този план (условно ще го наречем План № 4) за ден на започване на явната мобилизация е определен 23 юни 1941 г. (понеделник).

Решението за явна обща мобилизация в понеделник е напълно логично. В Съветския съюз център на живота е работното място, заводът. Точно там са концентрирани „призивните контингенти", точно там сутринта на 23 юни 1941 г. трябва да се проведат „стихийни митинги" на трудещите се, на които да бъде обявен подготвеният указ на Президиума на Върховния съвет на СССР за обявяване на мобилизация. Именно защото текстът на указа е подготвен предварително, в него няма каквото и да било споменаване за хитлеристко нахлуване и за фактически започнала война.

Но другарят Сталин е мъдър и е наясно, че само указ на Президиума не е достатъчен. Особено след като от две години сталинската пропаганда обяснява на трудещите се, че да призовават за *„война за унищожаване на хитлеризма, прикривана с фалшивия флаг на борбата за демокрация"*

(реч на Молотов на сесия на Върховния съвет на СССР на 31 октомври 1939 г.), могат само враговете на народа, подлите наемници на англо-американските подпалвачи на война. Разбира се, Сталин и за секунда не се усъмнява в покорността на възпитания от него народ, но само покорност за замисленото от него дело не е достатъчна. Нужна е ярост благородна", която да изгаря сърцето. С други думи, е необходимо да се организира и проведе голяма мащабна кървава провокация.

Като конкретно съдържание за такава провокация е избрана инсценировка на бомбен удар на германската авиация по съветски град (градове). Предшестващият началото на мобилизацията неделен ден, 22 юни 1941 г., е много подходящ за осъществяване на замисленото. За максимален брой жертви сред мирното население бомбардировката в неделния ден е оптимален вариант: топъл, слънчев почивен ден, хората са поспали след тежката трудова седмица и са излезли в паркове и градини, да се разходят с децата... Технически възможности за инсценировката има: още през 1940 г. от Германия са купени два бомбардировача Дорние-215, два Юнкерс-88 и пет многоцелеви Ме-109, а да не говорим, че от височина пет-шест хиляди метра никой, освен специалисти с висша квалификация, не би разпознал силуетите на самолетите.

Другарят Сталин има твърди представи под какви точно форми трябва да се проявява „неизменно миролюбивата външна политика" на Съветския съюз. С неумолимата настойчивост на „терминатор" той претворява тези представи в живота. Всичко трябва да е „правилно". Съветският съюз няма как да е нападнал Финландия. Червената армия е трябвало да пресече провокациите на белофинската военщина, която предателски е обстреляла съветска територия в района на селището Майнила. През юни 1941 г. предстои да започне война с неизмеримо по-голям мащаб, а съответно и поредната „предвоенна провокация" трябва да е много по-забележима и кръвопролитна.

Изключително важно е да се отбележи, че събитието, което може да е първата съставна част на Голямата провокация, **наистина се е състояло. Това не е хипотеза. То е факт.** На

13 юни 1941 г. е съставено и на 14 юни е публикувано знаменито съобщение на ТАСС.

Да, да, това същото:

„...ТАСС заявява, че по данни на СССР Германия също неотклонно спазва условията на съветско-германския договор за ненападение така, както и Съветският съюз. Поради това според съветските кръгове слуховете за намерението на Германия да скъса Пакта и да предприеме нападение срещу СССР са напълно безпочвени... СССР, както това произтича от мирната му политика, е спазвал и има намерение да спазва условията на съветско-германския Пакт за ненападение. Поради това слуховете, че СССР се готви за война с Германия, са лъжливи и провокационни...".

Десетки години историци от целия свят се чудят, тъжат, възмущават се от „съдбоносната самоизмама" на другаря Сталин. Как е могъл да повярва в това, че коварният враг *„неотклонно спазва условията на съветско-германския Договор за ненападение"*? Това с ритуално кършене на ръце се питат хиляди журналисти и публицисти. Вероятно точно така дивак от племето мумбу-юмбу разглежда половинка от ножица. „Какво е това? Шило? Колко е неудобно, широко... Ножче? Защо тогава има пръстен на дръжката? А и е заточено някак си странно..." Едва след като вземем другата половинка и завинтим нужното винтче по средата, ще получим ножица – едно от най-чудесните изобретения на човечеството.

Успокоителното заявление на ТАСС престава да изглежда безсмислица, но само ако си помислим, че е могло да бъде първо действие от кървав „спектакъл". След този първи етап е трябвало неизбежно да последва втори: инсцениране на бомбардировка на германски самолети над съветски градове. В отговор на крайно миролюбивото заявление на ТАСС – бомби в слънчев неделен ден. Вероломно и подло убийство на мирни съветски граждани. Трупове на жени и деца върху обляната с кръв зеленина на паркове и градини. Белоснежният гълъб на мира – от едната страна, черните гарвани – от другата. И едва след това – обща мобилизация. „Вдигай се, страна огромна, вдигай се на смъртен бой!"

Грубо ли? Прекалено умишлено? Да, но точно такива са „фасонът и кройката", които другарят Сталин обича. Грубо, нелепо, немарливо „ушити" провокации. По време на откритите „московски процеси" от 1936 г. обвиняемите признават за тайни срещи с отдавна починали хора, които „срещи" са провеждани в отдавна разрушени хотели. За глава на „народното правителство на демократична Финландия" е обявен секретарят на Изпълнителния комитет на Коминтерна, член на ЦК на ВКП (б) „господин Куусинен", който постоянно живее в Москва от 1918 г. Солженицин нарича това *„ювелирна точност на хипопотам"*.

И какво от това? Трудещите се по време на стихийни митинги горещо одобряват и изцяло подкрепят...

Хипотезата за определената за 22 юни провокационна инсценировка не само че съответства на общия стил на сталинските „освобождения", но и позволява да се обяснят няколко „най-необясними" факта в навечерието на войната.

Преди всичко стават разбираеми действията за демонстриране на благодушие и безгрижие, които се осъществяват на 20 – 21 юни. За по-голям пропаганден ефект от провокацията бомбите трябва да се стоварят върху съветски град в мирна и външно напълно спокойна обстановка. В бойните части денят е почивен. Командването се наслаждава на високо театрално изкуство, редниците тичат в комсомолски кросове и се състезават във волейболно майсторство. Ние сме мирни хора, а брониранияг ни влак ръждясва на глуха линия... Освен пропаганден ефект снижаването на бойната готовност и безкрайните заклинания за „неподдаване на провокации" имат и напълно практичен смисъл: провокационната бомбардировка трябва да е успешна и да не прозвучи нито един изстрел към съседната територия. В този контекст става разбираем и напълно „необяснимият" факт за демонтиране на въоръжението от самолетите на 122-ри изтребителен авиополк (полкът е на летище „Нови двор", на 17 километра от границата в района на Сувалкската издатина), осъществено по заповед на висшето командване на Западния военен окръг на 21 юни вечерта!

Става разбираемо и неочакваното появяване на Мехлис

в кабинета на Сталин на 21 вечерта и в ранното утро на 22 юни. Той от 1924 г. е редом до Сталин и изпълнява ролята на силно доверен негов човек за поръчения във връзка с тайни и мръсни дела.

Става и психологически разбираема реакцията на Сталин на съобщението за началото на войната (а ако бъдем съвсем точни – на съобщението за започналите на 22 юни на разсъмване бомбени удари на германската авиация). Сталин е потресен, зашеметен и едва не лишен от дар слово. Може ли и да бъде иначе? Той е поръчал провокация, а получава реален удар точно **в същия ден**! Да се повярва в такова невероятно съвпадение, е невъзможно.

Сталин разсъждава абсолютно логично, но сбъркава. Както казва по друг повод и за друг човек (Лев Троцки) самият Ленин, „това едва ли може да му бъде вменено във вина лично на него". Сталин не може да предусети, да предвиди, да повярва в това, че неговата огромна армия, снабдена с най-доброто в света оръжие, е само въоръжена тълпа от бъдещи дезертьори и военнопленници. Дори и в кошмарен сън не може да му се присъни картината как хиляди танкове и самолети, десетки хиляди оръдия, милиони винтовки ще бъдат захвърлени в канавките от панически бягащите тълпи бивши червеноармейци...

Но да не съдим прекалено строго другаря Сталин за тази грешка. Нали и Вие, уважаеми читателю, дори днес, след като много неща знаете – разсекретеното, публикуваното през последните години и разказаното от малцината живи очевидци на събитията до епохата на свобода на словото и печата, не ви е лесно да повярвате и да признаете този реално състоял се факт. Струва ли си тогава да се учудваме, че Сталин не е могъл да се справи с подобна шокираща ситуация?

Марк Твен казва: „Истината е по-учудваща от измислицата, защото измислицата трябва да се държи в рамките на вероятното, а истината – не". Изложената версия на събитията от юни 1941 г. е достатъчно невероятна, за да се окаже в крайна сметка, че е самата истина.